

Lea Fetveit Oliversen

Dagboken som forsvarstale

En lesning av Haddy Njies *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019), i lys av dagboksjangeren og dens potensielle effekt på leserens virkelighetsbilde

Masteroppgave i nordisk språk og litteratur

Veileder: Zsafia Domsa

Mai 2024

Lea Fetveit Oliveresen

Dagboken som forsvarstale

En lesning av Haddy Njies *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019), i lys av dagboksjangeren og dens potensielle effekt på leserens virkelighetsbilde

Masteroppgave i nordisk språk og litteratur
Veileder: Zsofia Domsa
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

«Det er i ferd med å bli en egen litterær sjanger: dagbøker om metoo, skrevet til forsvar for den anklagede», skriver journalist i Aftenposten, Ingvild Økland (2019). I denne masteroppgaven undersøker jeg en av disse dagbøkene, *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019). Boken er skrevet av den norske medieprofilen Haddy Njie, og skildrer perioden hvor Giskesaken nådde sitt toppunkt. Masteroppgaven søker å belyse hvorfor Njie har valgt dagboksjangeren til å presentere sin fremstilling, og hvorvidt dagboken kan endre lesernes oppfattelse av Giskesaken. For å belyse oppgavens formål, har jeg benyttet Tygstrup og Holm sin artikkel «Litteratur og politik» (2007), som viser hvordan litteratur kan fordre politisk endring i virkeligheten, med utgangspunkt i et skille mellom virkelighet og litteratur. Jeg har også brukt Aristoteles' retorikk, for å undersøke hvordan Njies retoriske appell kan bidra til å overbevise leserne om sin fremstilling av Giskesaken, og dermed endre lesernes oppfattelser. Funnene fra lesningen har jeg knyttet opp til en utforskning av dagboksjangeren – hva er det som gjør at de forsvarende fremstillingene velger dagboksjangeren til sitt formål? Dagboksjangeren har flere egenskaper som kan anses som gunstige i en fremstilling av en subjektiv virkelighet: Blant annet er det bare forfatterens egne forståelse av hendelser som er nødvendig, dateringen medfører en troverdighet, og dagboksjangerens rykte gjør at leserne forholder seg relativt ukritiske til innholdet, selv om de leser en potensiell forsvarstale. Oppgavens overordnede mål er å belyse viktigheten av å forholde seg bevisst og kritisk til litteratur, ettersom selv lettleste dagbøker kan endre lesernes virkelighet.

Abstract

In this master's thesis, I study the diary *Dagbok 13. desember-13. februar* (2009), written by the norwegian media personality Haddy Njie. The diary depicts "Giskesaken", which is a political scandal as a result of one of Norway's most experienced politicians that were accused of assaulting younger, female colleagues. The master's thesis seeks to illuminate whether the diary can alter readers' perception of "Giskesaken" and if so, how the diary genre can contribute to persuasion. To exemplify the issue, I have used Tygstrup and Holm's article "Literature and Politics" (2007), which demonstrates how literature can cause political change in reality, based on a distinction between reality and literature. I have also used Aristotle's rhetorics to examine how Njie's rhetorical appeal can contribute to a change in how readers perceive the case. I have linked my findings to an exploration of the diary genre – why is the diary genre chosen for defensive purposes like *Dagbok 13. desember-13. februar*? The diary genre has several characteristics that can be considered advantageous in portraying a subjective reality. For example, only the author's own understanding of events is necessary, the dating lends credibility, and the diary genre's reputation leads readers to relate relatively uncritically to the content, even if they are reading a potential plea of innocence. The overarching goal of the thesis is to highlight the importance of engaging with literature consciously and critically, as even easily readable diaries can alter readers' reality.

Forord

Takk til min veileder, Zsafia Domsa, for all den gode hjelpen og at du hele tiden har hatt tro på prosjektet

Takk til dere som har gitt meg verdifulle innspill og tilbakemeldinger

Takk til gode venner som gjør det verdt å ta 12-eren til Dragvoll hver dag

Og takk til Daniel for at det alltid er hyggelig å komme hjem

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	II
Abstract	III
Forord	V
1 Kontekstualisering av oppgaven	1
1.1 Den skandinaviske dagbøktendensen	4
1.2 Pårørendeperspektivet	6
1.3 Problemstilling og begrunnelse for valg av tema	7
2 Hva er en dagbok?	9
2.1 Lejeune: Dagbøkens sjangertrekk	9
2.2 Henderson: Dagbøkens rykte	11
2.3 Felski: Inndeling av lesere	12
2.4 Rasmussen og Vassenden: Hvorfor leser vi subjektive selvframstillinger?	13
2.5 Tygstrup og Holm: Hvordan kan litteratur være politisk?	14
2.6 Aristoteles: Forsvarstale som retorisk strategi	16
3 Dagbok 13. desember-13. februar som forsvarstale	18
3.1 Dagbøkens gylne gråsoner	18
3.1.1 Oppstilling: «Æ e bare Trond fra Trondhjem»	19
3.1.2 Utstilling: «Kvinner lyver ikke om sånt»	20
3.1.3 Omstilling: Danning av nye virkelighetsbilder	21
3.2 Dagbøkens retorikk	23
3.2.1 Ethos	23
3.2.2 Pathos	26
3.2.3 Logos	29
4 Dagbøksjangerens effekt	32
4.1 En ensidig framstilling	32
4.2 Dateringens troverdighet	33
4.3 Dagbøksjangerens rykte	35
4.4 Sannhetens fasetter	37
4.5 Dagbøksjangerens effekt	39
5 Pårørenderollen: «Det koster å stå ved Tronds side nå»	41
6 Avsluttende refleksjoner	43
7 Relevans for lektoryrket	46
8 Litteraturliste	47

1 Kontekstualisering av oppgaven

«If you've been sexually harassed or assaulted write 'me too' as a reply to this tweet» (Milano, 2017). Slik satte skuespiller Alyssa Milano fyr på den verdensomspennende kampanjen mot seksuell trakassering fra overordnede i arbeidslivet – #metoo. Kampanjen fikk store følger: Over hele verden varslet kvinner om undertrykkende patriarkalske strukturer, og mektige menn ble dømt og felt for overgrep (Sletteland, 2018, s. 143). En av dem kampanjen rammet i Norge, var politiker og daværende nestleder i Arbeiderpartiet, Trond Giske. Giske har sittet på Stortinget fra 1997 til 2021, og vært statsråd i to regjeringer. I tillegg har han vært kirke- utdannings og forskningsminister (2000-2001), kultur- og kirkeminister (2005-2009) og næringsminister (2009-2013) (Stortinget, u.d). Fra og med 2021, har Giske ledet *Nidaros Sosialdemokratiske Forum*, som er et partilag under Trondheim Arbeiderparti (Svendsen, 2021; Nidaros Sosialdemokratisk Forum, u.d.). I tillegg er Giske nestleder i Trondheim Arbeiderparti (Trondheim Arbeiderparti, u.d.).

Den erfarne politikerens møte motstand den 13. desember 2017, ettersom det ble publisert i norske medier at Arbeiderpartiet hadde mottatt flere varslinger mot Giske. Varslingene viste til at den tidligere statsråden ved flere anledninger hadde oppført seg upassende overfor unge, kvinnelige kollegaer (Gjerstad & Skard, 2017). Det oppsto mye oppmerksomhet rundt varslingene: Norske medier fulgte saken med stor interesse, og hele Norge var oppdatert på skandalen, videre omtalt som *Giskesaken*. I perioden mellom 13. desember og 13. februar, nådde Giskesaken sitt toppunkt, med til sammen 6147 publiserte saker om Giske, som vil si over hundre publiserte saker om dagen – hver dag, i to måneder (Njie, 2019, s. 360). Giske har ikke blitt dømt rettslig for anklagelsene som varslene viste til. Likevel fikk likevel varslene store følger: Blant annet så han seg nødt til å si fra seg vervene som nestleder i Arbeiderpartiet og finanspolitisk talsmann. Giske har også vist til at påkjenningen av varslingene og den medførte rykteflommen, fikk konsekvenser for hans mentale helse. Underveis i Giskesaken ble han sykemeldt og fikk behandling hos psykiater (Njie, 2019, s. 278), og han har senere vist til hvordan minnet om Giskesaken fremkaller traumelignende symptomer: «Jeg tror nesten det er en kroppslig erfaring som sitter i meg at sist jeg sa noe offentlig om dette, uansett hvor ydmyk og virkelig imøtekommende jeg prøvde å være, så ble det en massiv storm som holdt på å ta livet av alle rundt meg» (Stolt-Nielsen, 2019).

Giske var ikke alene i stormen. Ved sin side hadde han sin daværende samboer – nåværende kone – Haddy Njie. Njie er et kjent ansikt i det norske kulturlivet, der hun har hatt

mange ulike roller. Karrieren hennes startet med humorserien «Queendom», som ble sendt på NRK på 90-tallet, og hun har siden det vært programleder for flere av NRKs mest folkekjære programmer, blant annet «Kvelden før kvelden», «Melodi Grand Prix», «Idrettsgallaen», «TV-aksjonen» og 17. mai-sendinger. Hun har også gjort karriere på teaterscenen, blant annet i oppsetningen av *Les Misérables* på Folketeateret i 2017. I tillegg har hun gitt ut egne sanger og album. Hun er dermed en profilert TV-personlighet, som mange har kjennskap til. I tillegg til at Njie har gjort suksess i kulturlivet, er hun også utdannet journalist fra Norsk Journalisthøyskole.

Njies bakgrunn tydeliggjøres i boken *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019), som er utgangspunktet for min masteroppgave. Boken kan forstås som et forsøk på å stoppe rykteflommen og samfunnets spekulasjoner rundt Giskesaken, ved at Njie viser sin egen oppfatning av saken. Dette gjør hun først og fremst på et personlig plan, ettersom hun detaljert skildrer dagene fra det første varselet kom, og tar dermed leserne med inn i hjemmet, på jobb, julefeiring og eget hode. Slik får leserne innsikt i tankene hennes knyttet til varslene, fra perspektivet som kjæreste, mor, og feminist. Samtidig skinner hennes bakgrunn som journalist igjennom, ettersom det farger hvordan hun reagerer på ulike elementer i saken, eksempelvis når hun skriver at hun «lærte om god presseskikk på Journalisthøyskolen» (Njie, 2019, s. 150). Disse perspektivene som fremmes i boken gjør at *Dagbok 13. desember-13. februar* fungerer som et motsvar til media, og deres fremstilling av saken. Som tittelen tilsier, har boken en dagbokform, med daterte inndelinger, utdrag fra samtaler, meldingsutvekslinger, ytre skildringer og egne refleksjoner.

Som følge av de mange publiserte artiklene om Giske, preget Giskesaken store deler av media før bokens utgivelse. Som Njie (2019) selv presenterer i boken, var ikke fremstillingen særlig nyansert: «Det finnes ikke rom for ulike versjoner i forholdet mellom en varsler og en det er varslet om. Ikke rom for annen refleksjon enn botferdighet og skam for ham, ikke rom for andre roller enn offer og heltinne for varslerne» (s. 87). Derfor skapte Njie store reaksjoner da hun publiserte *Dagbok 13. desember-13. februar*, og dermed fremmet et syn som utfordret perspektivet media presenterte. Boken ble hovedsakelig godt mottatt, spesielt av litterære anmeldere (Hovdenakk, 2019; Stephansen, 2019; Krøger, 2019). Dette kan i stor grad skyldes at Njie skriver godt, og på en måte som kan få leserne til å se på saken med et nytt blikk.

Samtidig ble boken også kritisert, spesielt av varslerne og deres støttespillere, ettersom flere av dem opplevde seg undergravd og løgnaktig fremstilt av Njie (Schwencke et al., 2019). Njies (2019) hovedpremiss er at varslene er en konsekvens av en maktkamp innad i

Arbeiderpartiet, «konstruert av folk i partiet, som ønsket å svekke ham» (s. 14). Bakgrunnen for en slik konstruksjon presenteres som at «flere sentrale kilder i partiet mente Trond hadde lansert seg selv som lederkandidat og reagert kraftig» (s. 14). Giskes med-nestleder i partiet, Hadja Tajik, anses som maktkampens pådriver: «Nestlederens krets begynner å lete etter dokumenterbare overtramp. De snakker med folk, de tar noen telefoner. Hvis du har hørt noe, hvis du har opplevd noe, bare ta kontakt med oss eller ring disse journalistene. Dem kan du stole på» (s. 235). Premisset om maktkamp som utspring for saken, kan sies å underminere varslerne og deres innsendte varsler. Varsler Sunniva Andreassen omtalte det hele som «et bakholdsangrep» (Pettrém, 2019), og varsler Line Oma tok til motmæle på sin facebook-profil:

Kjære Haddy. I går gråt jeg for første gang siden jeg varslet om seksuell trakassering av din mann, Trond Giske. Jeg gråt ikke fordi jeg var rørt av din fremstilling, men fordi du velger å bruke din makt, rekkevidde og innflytelse til å kalle meg en løgner. (Oma, 2019)

Omas henvisning til *makt*, *rekkevidde* og *innflytelse* ble tydeliggjort en uke senere, da Njje gjestet NRKs program «Lindmo» (2019). Intervjuet vekket reaksjoner i seg selv, ettersom Njje har ledet programmer ved kanalen – også sammen med Lindmo – og plattformen dermed kunne være partisk (Lie Jor, 2019). En av dem som reagerte på dette, var psykiater Inger Kragh Nyhus, som skrev følgende på sin facebook-profil:

Lindmo og NRK gir [dermed] ektefellen til Trond Giske, den som det ble varslet om for noen år siden, en strålende plattform, beste taletid og talerør en fredag kveld. Det er ikke et debattprogram, med flere parter, tilsvarende – nei, Njje får sitte der alene og snakke i et underholdningsprogram inn mot helgen. Jeg undrer meg over at NRK vil gjøre dette? At dere ikke forstår at dette er klassisk retraumatisering mot alle de som varslet. (Nyhus, 2019)

Njje (2019) sin opptreden på «Lindmo», viser til hvordan hennes profilerte posisjon i norsk kulturliv, la grunnlaget for mottagelsen av boken. I tillegg viser uttalelsen til Nyhus, hvorfor det kan anses som problematisk at Njjes etablerte omdømme preget utgivelsen, på slikt vis at hun kunne tale sin sak uforstyrret i «beste taletid». Intervjuet på Lindmo ble dermed utløsende faktor for de to motstridende oppfattelsene av Giskesaken, som vokste frem etter utgivelsen av *Dagbok 13. desember-13. februar*: Er varslerne anklager del av en maktkamp innad i Arbeiderpartiet, eller fremstiller Njje varslerne som løgnere i et forsøk på å redde ryktet til sin samboer? Dette inviterer leserne inn i Njjes (2019) umulige, etiske dilemma: «Å ha tillit til Trond betyr å gjøre det forbudte: å tvile på varslerne» (s. 165).

Som følge av Njies anklagelser mot varslerne, oppsto også en etisk diskusjon i litterære fagkretser. Politisk kommentator i Bergens Tidene, Jens Kihl (2019), forstår *Dagbok 13. desember-13. februar* som etisk problematisk: «[m]ed denne boka har Haddy Njie lagt ei blytung bør på skuldrene til varslarane. Og Gyldendal har flytta ei ny grense for kva eit forlag kan setje på trykk av sladder, rykte og uimotsagde påstandar». Forlegger Arve Juritzen reagerer også på bokens fremstilling av varslerne, og foreslår et etisk regelverk for bøker lignende Njies: «[j]eg syns at denne saken nok en gang beviser at nå må bokbransjen skaffe seg et etisk regelverk. Det har vært mange overtramp i det siste» (Pettersen & Hagen, 2019). Sjefsredaktør ved sakprosa hos Gyldendal, Cathrine Sandnes, anser derimot de etiske anklagelsene som uproblematisk, og understreker dagboksjangerens åpning for fremleggelse av et subjektivt perspektiv:

Det er en fortelling med tvisyn, ambivalens og refleksjoner, hvor hun forsøker å forstå hva som skjer, hvorfor det skjer, hvordan det er mulig å forstå samme situasjon så ulikt, og hvem hun selv er – midt oppi en situasjon hun ikke har kunnet forutse. Dette er med andre ord ikke en journalistisk dokumentar. I likhet med andre bøker i memoar-sjangeren, dagbøker og brevromaner, opererer man selvsagt ikke med tilsvarett eller imøtegåelse, som i en avisartikkel: Forleggeri og journalistikk er to forskjellige yrker. (Sandnes, 2019)

Slik startet *Dagbok 13. desember-13. februar* en debatt om sjanger, subjektive fremstillinger og konseptet 'sannhet': Hvor langt kan man gå for å fremme sin sak? Kan man offentliggjøre sine subjektive oppfattelser av andre, selv om de oppleves krenkende? Spørsmålene utgjør grunnlaget for masteroppgaven, og utforskes i lys av dagboksjangerens i oppgavens diskusjonsdel.

1.1 Den skandinaviske dagboktendensen

Gjennom *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019) føyer Njie seg inn i en ny, skandinavisk tendens. Journalist i Aftenposten, Ingvild Økland (2019), hevder at tendensen er «i ferd med å bli en egen litterær sjanger», som innebærer å utgi en subjektiv fremstilling i dagbokform, for å fremme den anklagedes perspektiv i kjølvannet av en uheldig fremstilling i offentligheten. Derfor kan dagbøkene forstås som forsvarstaler og politiske snuoperasjoner. At *Dagbok 13. desember-13. februar* kan forstås som en forsvarstale, underbygges av litteraturkritiker Cathrine Krøger (2019), som i sin anmeldelse omtalte boken som «[f]orsvarstale verdt å lese». Også samfunnsviter Heidi Helene Sveen fremhever bokens forsvarsperspektiv, i sin bok *Varslerne* (2023):

Under lesningen av *Dagbok 13. desember-13. februar* gikk det opp for meg at Njies glødende forsvar for sin samboer lignet retorikken jeg hadde hørt under mine mange besøk i norske rettssaler, der jeg har dokumentert hvordan tiltalte forsvarer seg mot anklager om seksuell vold. Det er ikke uvanlig at forsvarer henter inn karaktervitner som skal overbevise dommerne om at den tiltalte «ikke er en sann mann». Njie gjør seg selv til et engasjert karaktervitne for Giske i boka si. (Sveen, 2023, s. 10)

Selv om den aktuelle tendensen er ny, har bøkene likhetstrekk med andre litterære verk fra den norske litteraturhistorien, spesielt Knut Hamsuns *På Gjengrodde Stier* (1949). Boken ble skrevet etter at det ble reist erstatningskrav mot Hamsun, som følge av hans landsforræderi under andre verdenskrig. Henning Wærp viser i sin artikkel «Vandringer i refleksjonslandskapet – Om Hamsuns På Gjengrodde Stier» (2010) at bakgrunnen kan legges til grunn for at Hamsuns siste litterære verk kan anses både som selvbiografi og forsvarsskrift: «Hamsun ble dømt til å betale kr. 325000 i bot for å ha vært medlem av NS. Med dette som bakgrunn er det ikke unaturlig å kalle *På gjengrodde stier* ikke bare en selvbiografi, men også en apologi, et forsvarsskrift» (s. 165).

Tendensen gjør seg gjeldende i hele Skandinavia. I Finland fikk journalist og forfatter Fredrik Virtanen merke følgene av #metoo, ettersom han anklaget for overgrep på den yngre medieprofilen Cissi Wallin. I etterkant presenterte han sin opplevelse av saken i boken *Utan Nåd – En rannsaking* (2019). I kjølvannet av utgivelsen saksøkte Virtanen Wallin for æreskrenkelse, og vant frem. Dette førte til at også Wallin utga sin side av saken, i boken *Allt som var mitt: Historien som inte får berättas* (2020). Et lignende tilfelle har også oppstått i Sverige. Kulturprofilen Jean-Claude Arnault ble tiltalt for to voldtekter, noe som fikk store følger for både ham og konen, Katarina Frostenson. Frostenson har siden 1992 vært medlem av Svenska Akademien, og har lenge hatt et respektabelt rykte i Sveriges kulturtopp. I tillegg til Arnaults skandale, befant Frostenson seg også i en annen storm, ettersom hun ble anklaget for å ha lekket nobelprisvinneren i litteratur, til personer utenfor nobelkomitéen (Schwenke, 2019). Ekteparet benekter begge anklagelsene, men valgte å ikke stille til intervju for å forklare sin side av saken. Derimot flyktet de til Arnaults hjemland, Frankrike, og Frostenson ga ut boken *K* (2019), som består av en intens og poetisk fremstilling av sakens tilstand, fremstilt som daterte sekvenser i dagbokform. Grunnet Frostensons litterære kompetanse og kulturbakgrunn, kan boken anses som et høylitterært bidrag til den begynnende tendensen om å utgi forsvarstale i dagbokform.

1.2 Pårørendeperspektivet

Både Frostenson og Njie kan anses som *pårørende* i fremstillingene sine. I min lesning av *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019), anser jeg pårørendeperspektivet som en essensiell og overordnet del, ettersom Njies rolle som pårørende kan sies å både forme og farge hennes opplevelse av Giskesaken, og dermed hvordan hun fremstiller den i dagboken. I tillegg kan pårørendeperspektivet forstås som å ligge til grunn for hennes ønske om å publisere dagboken sin, med et formål om å forsvare og forklare samboerens oppførsel og overbevise leserne om at han er feilaktig anklaget. Med utgangspunkt i dette, anser jeg pårørenderollen som en uunnværlig del i en lesning av *Dagbok 13. desember-13. februar*.

Hva er en pårørende? Det Norske Akademis Ordbok viser til pårørende som en «person som tilhører noens nærmeste familie eller på annen måte står denne nær (særlig brukt i forbindelse med sykdom, ulykke eller død)» (Det Norske Akademis Ordbok, u.d.). Forståelsen av pårørende som sykdomsrelatert gjenspeiles også i Regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan *Vi – de pårørende*. Handlingsplanen viser til pårørende i møte med helseutfordringer og sykdom, og indikerer dermed at pårørenderoller oppstår i møte med en pasient: «Man kan være pårørende til en person med små eller avgrensede behov for hjelp, eller til en som har omfattende bistandsbehov i en lang periode. Noen foreldre har barn med alvorlig sykdom, funksjonsnedsettelse, psykiske helseproblemer eller rusproblemer» (Regjeringen, 2020, s. 4).

Regjeringens fremstilling av pårørenderollen kan kritiseres som mangelfull. Blant annet viser litteraturviterne Silje Haugen Warberg og Ingvild Hagen Kjørholt (2023) til at pårørenderollen også kan gjelde utenfor sykdomsperspektivet, eksemplifisert gjennom ulike livsomveltende hendelser: «[...] hele samfunn kan betraktes som pårørende ved omveltende katastrofer som en flom eller et terrorangrep» (s. 4). Som følge av at Njie står Giske nær, og kan forstås som å rammes av en livsomveltende hendelse, mener jeg at hun kan betegnes som Giskes pårørende. Dette underbygges av Heidi Helene Sveen, som i sin artikkel «Ikke en sånn mann» (2019) viser hvordan pårørenderollen kommer til uttrykk i *Dagbok 13. desember-13. februar*:

Haddy Njies bok kan leses som et sjeldent selvportrett av en kvinne som raser og fortviler over mediedrivet og den voldsomme påkjenningen det er å være pårørende til en offentlig person som er under angrep. [...] Altfor sjelden får vi innsikt i disse historiene, og boka er et viktig bidrag her. (Sveen, 2019)

I tillegg til at pårørendeperspektivet er viktig i en lesning av *Dagbok 13. desember-13. februar*, mener jeg at dagboken utgjør et grunnlag for å utforske hva det vil si å være pårørende til en offentlig person i krise – nærmere bestemt, anklaget for seksuell trakassering. Avslutningsvis vil jeg dermed knytte lesningen min opp mot pårørendeperspektivet, og vise hvordan Njies fremstilling kan bidra til et innblikk i en pårønderolle som ikke springer ut fra sykdom. Dette for å få mer innsikt i hva disse pårønderollene faktisk innebærer, men også for å forstå hvordan fremstillingen hennes preges av det å være Giskes nærmeste pårørende.

1.3 Problemstilling og begrunnelse for valg av tema

Det at *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019) kan anses som en politisk snuoperasjon, understrekes av Erik Stephansen (2019): «Haddy Njies bok om Giskesaken kommer til å snu folkemeningen ytterligere i ektemannens favør». Påstanden er interessant ettersom innholdet i boken på flere vis skiller seg markant fra mediene fremstilling. At Njies dagbok kan endre folkemeningen medbringer dermed interessante spørsmål: Hvilke rammer setter dagboksjangeren for forfatteren med tanke på etterrettelighet, og hvordan bør leseren forholde seg til innholdet?

I denne masteroppgaven ønsker jeg å fremme en bevissthet om viktigheten av å møte Njies dagbok, og lignende bøker, på en kritisk måte. Ikke kritisk i den forstand at man ikke skal tro på det Njie skriver, men derimot at man skal være bevisst på at boken er en subjektiv fremstilling i en debatt. Jeg vil ikke gå inn i debatten om hvorvidt Njies fremstilling er sann eller ikke, men derimot utforske det litterære ved måten hun fremstiller sitt perspektiv på. Her er det imidlertid viktig å understreke at eksemplene jeg trekker frem i analysen, er valgt på bakgrunn av min subjektive opplevelse av at de er effektive i en overbevisningsprosess. Gjennom oppgaven vil jeg undersøke følgende problemstilling:

Hvorfor valgte Njie dagboksjangeren til å presentere sin forsvarstale, og har Dagbok 13. desember-13. februar (2019) potensiale til å endre lesernes oppfatning av Giskesaken fra slik den ble fremstilt i media?

Dette vil jeg gjøre ved å fremheve elementer ved dagboken, som jeg opplever som særlig tungtveiende i et formål om å påvirke lesernes oppfattelse av saken. Først vil jeg undersøke dagboksjangerens form, og hvordan den kan forstås som å befinne seg i et krysningpunkt mellom fiksjon og sakprosa, i lys av litteraturviterne Frederik Tygstrup og Isak Winkel Holms «Litteratur og politik» (2009). Deretter vil jeg undersøke dagbokens retoriske aspekt, i lys av

Aristoteles' perspektiver på retorikk. Jeg vil benytte funnene fra lesningen til å drøfte dagboksjangeren, og effekten av å fremstille sin historie i dagbokform i oppgavens diskusjonsdel. I henhold til problemstillingen, vil min lesning dermed ikke bare rette seg mot teksten, men også omhandle ringvirkningene sjangervalget skaper. Det er fordi jeg ønsker å undersøke hvorfor dagboksjangeren blir valgt til fremstillinger som *Dagbok 13. desember-13. februar*. Pårørendeperspektivet er et overliggende perspektiv, og gjennom en utforskning av problemstillingen, undersøkes også Njies pårønderolle og hva som kjennetegner det å være pårørende til en offentlig person i krise.

2 Hva er en dagbok?

Hva er en dagbok? For noen er dagbok et barndomsminne av nedskrevne hemmeligheter i en bok med hengelås. For andre vekkes assosiasjoner til Anne Frank (1947), og hennes fremstilling av andre verdenskrig, gjennom jødiske øyne. Andre kan tenke på dagboken til Samuel Pepys (1825), som skildrer 1600-tallets London, eller skjønnlitterære etterligninger av sjangeren, som for eksempel Helen Fieldings *Bridget Jones dagbok* (1996) og Jeff Kinneys *En pingles dagbok* (2007). Dagboksjangeren er dermed bred, og det kan være vanskelig å etablere en tydelig sjangerforståelse av dagbøker.

I det følgende vil jeg presentere teori som er relevant for å belyse dagboksjangeren som fagfelt. Kapittelet består av fem deler: De tre første delene omhandler dagboksjangeren og hvordan dens effekt påvirkes av ulike lesere. Disse vil fungere som et bakenforliggende perspektiv for den følgende lesningen av *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019). De to siste teoriene, Tygstrup og Holms «Literatur og politik» (2013) og Aristoteles' retorikk, er knyttet til henholdsvis dagbokens form og innhold, og vil brukes aktivt i lesningen av Njies dagbok.

2.1 Lejeune: Dagbokens sjangertrekk

Dagboksjangerens ukompliserte fremtoning, tydeliggjøres av professor og dagbokforsker Philippe Lejeune. I sitt standardverk om dagboksjangeren, *On Diary* (2009), peker han på fraværende krav til form og innhold, som karakteristisk for sjangeren: «There is no set form, no required content. You have a free hand. The word 'diary' itself is straightforward. Unlike 'autobiography', it is not one of those strange words over which people do battle» (s. 168). Den åpne forståelsen av dagboksjangeren, har ført til mange underkategorier av dagboksjangeren. Blant annet finnes det dagbøker som er karakterisert av medium, tema, tidsperiode, fortellerstil og subjektiv observasjon, utformet som henholdsvis blogg, drømmedagbok, utvekslingsdagbok eller daglige oppdateringer om ens opplevelser og tanker.

Felles for alle underkategoriene, er at de gir et innblikk i forfatterens forståelse av virkeligheten. Lejeune (2009) understreker at selv om dagbøker tar utgangspunkt i virkelige hendelser, kan ikke dagboken anses som et speil av virkeligheten – derimot kan dagboken forstås som et filter, som viser virkeligheten gjennom forfatterens øyne:

Far from being a sorcerer's mirror, the diary is a filter. Its value lies precisely in its selectivity and discontinuities. Of the thirty-six possible facets of a diary, it will choose just one or two, those facets that represent whatever is problematic. (Lejeune, 2009, s. 179)

Dagbokfremstillinger kan dermed forstås som gjenspeilinger av forfatterens opplevelse av hendelser, snarere enn et innblikk i virkeligheten. Det er fordi forfatteren velger ut hvilke deler av hendelser som er verdt å trekke frem, i tillegg til at fremstillingen er preget av forfatterens opplevelse gjennom eksempelvis ordvalg, og måten innholdet blir presentert på. Forståelsen av dagbøker som et filter på forfatterens opplevelse av virkeligheten, gjør også at en dagbokforfatter ikke trenger å inkludere andre perspektiver eller vinklinger på hendelser, enn det forfatteren selv ønsker (Lejeune, 2009, s. 179). Dette gjør at Njie, gjennom dagboken, kan presentere sin subjektive oppfattelse av Giskesaken.

En karakterisering ved dagbøker, er deres temporalitet – ofte markert gjennom dateringer i nedskrivningen. Lejeune (2009) hevder at dateringen fungerer som en spesifisering og sertifisering av nedskrivningens tidspunkt, og plasserer dermed dagboken i en historisk kontekst, i tillegg til at den fastslår tidspunktet for nedskrivningen (s. 79). Fastsettingen av tid, er viktig, fordi det fungerer som et bevis på at nedskrivningen er gjort på det gitte tidspunktet, og viser til forfatterens øyeblikkelige tanker (s. 79). På denne måten fungerer dateringen også som en sannhetspakt, ettersom leseren skal kunne forvente at nedskrivningen ble gjort i henhold til dateringen – «backdating a letter or a contract is cheating» (Lejeune, 2009, s. 79). Øyeblikkeligheten ved nedskrivningen er essensiell, ettersom den manglende innsikten i fremtiden er avgjørende for ens oppfattelse av nåtiden. Dateringen skaper dermed en troverdighet knyttet til dagbøker som et autentisk og troverdig innblikk i forfatterens øyeblikkelige tilstand.

I tillegg til sannhetspakten ved datering, har Lejeune (1989 [1971]) også etablert en pakt knyttet til dagbokens forfatter, kalt *den selvbiografiske pakten* («the autobiographical pact»). Pakten fungerer som et premiss for selvbiografiske verk, grunnet en antatt likhet («identity») mellom forfatteren, fortelleren og protagonisten:

Autobiography (narrative recounting the life of the author) supposes that there is identity of name between the author (such as he figures, by his name, on the cover), the narrator of the story, and the character who is being talked about. What we have here is a very simple criterion, which defines at the same time as autobiography all the other genres of personal literature (journal, self-portrait, essay). (Lejeune, 1989 [1971], s. 12)

Den selvbiografiske pakten, medfører dermed en forventning om at det finnes en likhet mellom den fremstilte og den fremstillende. Det kan være problematisk, ettersom Lejeune (1989 [1971]) videre viser til at forfatteren kan fremstille seg annerledes enn leseren oppfatter personen (s. 14). Lejeune (1989 [1971]) hevder derfor at paktens viktigste funksjon, ikke er å avgjøre hvorvidt likheten er til stede eller ikke. Derimot skal pakten etablere et premiss for

lesningen, om at navnet *i* boken, skal knyttes til navnet *på* boken (s. 14). Slik kan pakten sies å legge grunnlaget for hvordan selvframstillinger leses, og hvordan leserne forholder seg til innholdet.

Jeg vil understreke at Lejeunes sjangerbeskrivelser i utgangspunktet gjelder upubliserte dagbøker. Når dagbøker utgis, redigeres innholdet, og autentisiteten minker dermed betraktelig (Rasmussen, 2011, s. 366). Likevel legger Lejeunes sjangerforståelse grunnlaget for hvordan dagbøker oppfattes, og kan dermed anses som gjeldende ved lesninger av publiserte dagbøker også, på tross av at autentisiteten er forringet. Troverdighet og autentisitet, kan dermed forstås som del av dagboksjangerens *rykte*.

2.2 Henderson: Dagbokens rykte

Dagboksjangeren har et utbredt rykte, som medfører visse assosiasjoner. En av dem som har undersøkt dagboksjangerens rykte, er Desireé Henderson, førsteamanuensis i engelsk ved University of Texas Arlington. I sitt verk *How to read a diary* (2019) viser Henderson til typiske assosiasjoner til dagboksjangeren: «Diaries are private. Diaries are truthful. Diaries are feminine. Diaries are unliterary. Diaries are narcissistic. Diaries are obsolete» (s. 1). Med unntak av «private» og «truthful», kan beskrivelsene anses som negativt ladede.

Henderson (2019) viser videre til hvordan dagboksjangerens negative assosiasjoner, medfører at sjangeren fenger lite i akademiske og intellektuelle sfærer: «The overwhelmingly consensus in many spheres of intellectual thought and public disclosure is that diaries are silly, girly, insubstantial, and easily dismissible» (s. 18). Dagbokens negative omdømme i intellektuelle sammenhenger, underbygges av Lejeune, som viser til et møte med det franske magasinet *Recueil*:

In an avant-garde magazine called *Recueil*, a certain Marc Ligeray took me to task for allowing ordinary people, who had no idea of how to write, to express themselves in print [...] This incident is revelatory of the contempt felt in French intellectual circles for autobiographical writing or the keeping of a journal, activities held to be “not art proper”. (Lejeune, 2009, s. 37)

Assosiasjonene til dagboksjangeren kan vitne om en nedvurdering av dagboksjangeren, og en oppfattelse av at dagbøker er mindre kunstnerisk betydningsfulle enn annen litteratur. En innsikt i hvordan dagboksjangeren oppfattes, kan bidra til en forståelse av hvilke forventninger og forutinntatte holdninger som preger leserne av *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019).

2.3 Felski: Inndeling av lesere

Da *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019) ble utgitt, ble den lest av en variert lesergruppe: fra profesjonelle litteraturanmeldere, til fritidslesere uten litteraturkritisk bakgrunn. Dermed er det sentralt å se nærmere på et skille mellom dagbokens lesere, og hvordan ulike lesemåter påvirker forståelsen av boken. Et skille mellom «trente» og «utrente» lesere, understrekes av litteraturviter Rita Felski, i boken *Uses of Literature* (2008). Felski (2008) viser til John Guillori (2000), som etablerer to ulike kategorier for lesere: «academic criticism» og «lay reading» (s. 12).

«Academic criticism» beskrives som lesning som kompenseres av lønn eller anerkjennelse, og som dermed utføres av kyndige lesere. Lesningen utføres i tråd med teorier, konvensjoner, og forskning, og fordrer dermed en kritisk tilnærming til teksten:

It is a form of work, compensated for by salary and other forms of recognition; it is a disciplinary activity governed by conventions of interpretation and research developed over decades; it espouses vigilance, standing back from the pleasure of reading to encourage critical reflection; it is a communal practice, subject to the judgment of other professional readers. (Guillori, 2000, referert i Felski, 2008, s. 12)

Profesjonelle anmeldere har dermed en litteraturkritisk inngang til teksten. Det betyr imidlertid ikke at de opplever litteraturen likt. Dette belyses av de ulike omtalelsene av *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019), som for eksempel «rystende lesning» (Mehsen, 2019), og «uppercut, klokkerent plassert på hakespissen til Giskes motstandere» (Hovdenakk, 2019). De ulike tolkningene av boken, viser at selv profesjonelle anmeldere, med litteraturkritisk bakgrunn, har ulike forståelser og opplevelser av bokens retoriske og litterære kvaliteter. Bokens varierte mottagelse understrekes av Cathrine Sandnes (2019), sjefsredaktør i Gyldendal: «Det er interessant å følge debatten i kjølvannet av Haddy Njies *Dagbok*. Sjelden er en bok blitt lest så ulikt, av så mange presumptivt gode lesere».

I lys av at lesninger innenfor «academic criticism» spriker, er det sannsynlig at leserne uten litteraturkritisk bakgrunn, har lesninger som er vidt ulike disse igjen. Guillori (2000) beskriver «lay reading» som en lesning med mål om underholdning og fornøyelse: «It [lay reading] is shaped by differing conventions of interpretation, it is undertaken voluntarily and for pleasure, and is often a solitary practice» (Guillori, 2000, referert i Felski, 2008, s. 12). Det er lesere som benytter «lay reading» som er hovedfokuset i denne masteroppgaven. Det er fordi at deres manglende litterære kompetanse, kan antas som å gjøre dem mindre rustet for å

møte Njies fremstilling med en kritisk distanse, og dermed lettere kan la seg overbevise av litterære virkemidler og god retorikk. «Lay reading» lar seg vanskelig oversette til norsk. Videre omtales derfor dem som benytter «lay reading» som *ukritiske lesere*. Det betyr imidlertid ikke at de har en ukritisk tilnærming til boken, men derimot at de ikke leser ut fra et litteraturkritisk utgangspunkt. Den neste teorien som presenteres søker å belyse hvorfor ukritiske lesere valgte å lese Njies dagbok.

2.4 Rasmussen og Vassenden: Hvorfor leser vi subjektive selvframstillinger?

Hvorfor vekket utgivelsen av *Dagbok 13. desember-13. februar (2019)* så stor interesse i offentligheten? Boken er tross alt en subjektiv fremstilling, utgitt nesten to år etter starten av Giskesaken. Medieprofessor Terje Rasmussen ved Universitetet i Oslo, hevder i sin artikkel «Selvbiografier til glede og nytte» (2011) at litterære forlag ivrer etter biografiske framstillinger, som dagbøker, brev og memoarer – «for nordmenn kjøper dem» (s. 366). Selvbiografier og dagbøker er adskilte sjangere, separert hovedsakelig ved sine henholdsvis retrospektive og ikke-retrospektive perspektiver. Likevel inkluderer både selvbiografier og dagbøker et subjektivt perspektiv fra den selvbiograferte, i henhold til Lejeunes selvbiografiske pakt (1975). Begge kan derfor anses som del av den (selv)biografiske sjangeren, og knyttes til Rasmussens perspektiver.

Rasmussen (2011) peker videre på ulike begrunnelser for biografienes popularitet. Blant annet trekker han frem at ved å lese selvbiografier kan man få innsikt i hovedpersonens opplevelse av spesifikke hendelser: «Boken presenterer fortidens hendelser slik forfatteren opplevde dem» (s. 365). Dette vises både ved at hovedpersonen velger hva som inkluderes og utelates i en slik framstilling, men også som følge av at «forfatterens forståelse av hendelser slår tilbake på forståelsen» (s. 365). På denne måten kan biografier åpne for en forståelse av hvordan hovedpersonen har opplevd en hendelse, og hvordan den eventuelt skiller seg fra offentlighetens forståelse. I tillegg kan slike framstillinger inkludere detaljer som har vært skjult for offentligheten: «Ikke sjelden spares godbiter eller avsløringer til boken» (Rasmussen, 2011, s. 366). Avsløringsaspektet gjorde at forfatter Frode Grytten (2008) omtalte biografisjangeren som «*Se og hør* for intellektuelle» (sitert i Omdal, 2008), ettersom den biografertes liv og karriere kan undergraves av avsløringene:

Hva er det egentlig vi har fått ut av de senere års mye omtalte biografier? Jo, Hamsun steriliserte seg, Trond Kirkvaag ble dengt av faren, Prøysen var homo, Jan Werner var litt homo, Sven Elvestad var pedo, Olav H. Hauge var litt psyko, Halldis Moren var utro, Einar Førde var enda mer utro. (Grytten, 2008, sitert i Omdal, 2008)

I lys av Grytten (2008), kan en sannsynlig forklaring på engasjementet for *Dagbok 13. desember-13. februar*, være at den kunne by på avsløringer og innsikt i en sak preget av uklarheter og hemmelighold – samt hvordan hovedpersonen(e) selv opplevde saken. I henhold til Rasmussen (2011), kan fremstillingene dermed være formet av hvordan forfatterne ønsker å fremstille seg selv, og at de bruker litteraturen til å forme og påvirke sitt ettermæle (s. 367). På bakgrunn av dette, poengterer Rasmussen (2011) at selvbiografier er «data man bør ha et anerkjennende, men distansert forhold til» (s. 364). Rasmussens poeng belyser dermed relevansen av masteroppgavens formål om å vise viktigheten av å møte selvframstillinger med en distansert og kritisk tilnærming.

Biografiens popularitet blant nordmenn gjør at sjangeren kan anses som samtidslitteratur. Litteraturviter Eirik Vassenden presenterer i sin artikkel «Hva er 'samtidslitteratur', og hvorfor leser vi den?» (2007), at samtidslitteratur også kan beskrives som «nåtids-litteratur» (s. 4), som viser til at samtidslitteratur kan forstås som litteratur som tar for seg nåtiden og samfunnet vi lever i for øyeblikket. Vassenden (2007) hevder at vi leser samtidslitteratur «av samme grunn som vi leser aviser eller ser eller hører nyhetssendinger i etermediene: Vi orienterer oss i den verden og den tiden vi befolker» (s. 357). Videre peker han på at å lese samtidslitteratur er «et slags kulturelt ansvar – en eller annen uformulert forestilling om at det siviliserte menneskets borgerplikt – å orientere seg i tiden eller samfunnet» (s. 357). Samtidig kan det være naivt å tenke at nordmenn leste *Dagbok 13. desember-13. februar* utelukkende som følge av en opplevd borgerplikt – det er heller nærliggende å tenke at mange ønsket å lese boken for å få en dypere og mer detaljert innsikt i medieskandalen, for å tilfredsstille egen nysgjerrighet.

2.5 Tygstrup og Holm: Hvordan kan litteratur være politisk?

Litteraturviterne Frederik Tygstrup og Isak Winkel Holm undersøker i sin artikkel «Litteratur og politik» (2007) hvordan litteratur kan være politisk. Det vil si, at litteraturen fremstiller et perspektiv, som fører til at man ser virkeligheten med et nytt blikk, og dermed endrer virkelighetsoppfatning. For å vise hvordan en slik prosess foregår, etablerer Tygstrup og Holm (2007) et skille mellom kultur og litteratur, videre inndelt i *kulturell* og *litterær poetikk*. En kultur vil si å befinne seg i gitte omgivelser sammen med andre, der alle deler «et felles sæt af modeller, som foreskriver, hvordan man ser på, tænker om og forholder sig til sig selv, hinanden og de delte omgivelser» (Tygstrup & Holm, 2007, s. 150).

Tygstrup og Holm (2007) sitt perspektiv grunner i Ernst Cassirers filosofi om *symbolske former* (s. 153). Symbolske former er etablerte kategoriseringsskjema, som en kultur bruker for å oppfatte og håndtere virkeligheten: «Det er den kulturelle poetiks lager af mentale modeller, der gør det muligt at skabe et billede af virkeligheden – og dermed også at håndtere den pragmatisk i det hverdagslige liv» (Tygstrup & Holm, 2007, s. 154). Tygstrup og Holm (2007) viser til ‘samfunnspakten’ som eksempel på en symbolsk form, ettersom den «opstiller regler for menneskers samliv med hinanden» (s. 154). Dermed trenger ikke alle deltagerne i en kultur å bearbeide og kategorisere alle inntrykk på egenhånd – inntrykkene plasseres i kulturens felles kategoriseringsskjema. Symbolske former forenkler og samordner dermed en kulturs virkelighetsoppfatning. Samtidig kan kategoriseringen gjøre at særpreg og nyanser ved hendelser og elementer i virkeligheten utelates, «[...] idet man har mere øje for sammenhænge og totalitet end for modsætning og konfrontation» (Tygstrup & Holm, 2007, s. 155). Symbolske former gjør det dermed mulig for en kultur å skape et felles bilde av virkeligheten, og gir retningslinjer for hvordan man skal håndtere den – selv om dette virkelighetsbildet kan være mer homogenisert enn realiteten. De symbolske formene som legger grunnlaget for en kulturs virkelighetsoppfattelse, utgjør *den kulturelle poetikken* (Tygstrup & Holm, 2007, s. 154).

Den kulturelle poetikken har etablert en felles forståelse for den symbolske formen ‘litteratur’. Som følge av en kulturelt betinget ramme, er det institusjonelt bestemt hvordan man skal forholde seg til bestemte litterære tekster:

Den institutionelle overenskomst medfører [...], at den gruppe af tekster, som man er enige om at betrakte på en særlig måde, får status som ‘fiktion’ – og det vil sige som tekster, hvis pragmatiske og referentielle funktion er anderledes end andre teksters. (Tygstrup & Holm, 2007, s. 158).

De fiksjonelle tekstenes funksjon er annerledes fra andre tekster, fordi de ikke har en klart definert samfunnsmessig oppgave (Tygstrup & Holm, 2007, s. 158). De fiksjonelle tekstene utgjør slik en egen institusjon, kalt *den litterære poetikken* (Tygstrup & Holm, 2007, s. 158).

Tygstrup og Holm (2007) hevder at «[d]en litterære poetik er på samme tid del af og distanceret fra den kulturelle poetik» (s. 157). Fellesnevneren er at de to poetikkene benytter de samme symbolske formene. Samtidig gjør litteraturens ikke-pragmatiske funksjon at de symbolske formene får liten effekt i litteraturen: «Den litterære poetik trækker måske nok på de samme symbolske former som den omgivende kulturelle poetik, men når disse former optræder i litteraturen, er de i en vis forstand arbejdsløse og uansvarlige» (s. 158). Slik kan

litteraturen i følge Tygstrup og Holm (2007) fungere som et forsøkslaboratorium, «hvor der under beskyttede forhold kan eksperimenteres med det kulturelle repertoire af virkelighedsbilleder» (s. 159). På paradoksalt vis, kan den litterære poetikkens institusjonelle uansvarlighet, slik skape endringer i den kulturelle poetikken. Endringene oppstår som følge av at litteraturen *oppstiller, utstiller og omstiller* symbolske former (s. 159). Slik kan litteraturen presentere et fremmedgjørende perspektiv på en kulturs etablerte virkelighetsforståelse: Ved at leserne ser de symbolske formene i et nytt lys, kan de endre sin forståelse av dem, og dermed endre grunnlaget for hvordan en kultur oppfatter virkeligheten. På denne måten kan litteratur fordre politisk endring i virkeligheten, selv om den kulturelle og litterære poetikken er adskilte. Tygstrup og Holm (2007) sitt perspektiv på hvordan litteratur kan være politisk, åpner for å undersøke hvorvidt Njies dagbok kan fordre politiske endringer i virkeligheten, som leserne ser de symbolske formene med et nytt blikk – et sentralt element dersom dagboken skal kunne endre lesernes oppfattelse av Giskesaken.

2.6 Aristoteles: Forsvarstale som retorisk strategi

I en undersøkelse av *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019) som forsvartale, er det naturlig å se til Aristoteles, ettersom han presenterte sjangerens hovedtrekk i sin bok *Retorikk* (2006 [ca 300 år f.kr]). Ifølge Aristoteles er påstand og bevisføring de eneste uunngåelige elementene i en forsvartale:

En tale består av to deler. Man må jo nødvendigvis legge frem saken det gjelder, og dernest bevisene. Man kan derfor ikke legge frem en sak uten å føre bevis, eller føre bevis uten først å ha lagt frem saken. Den som beviser, må jo ha noe å bevise, og den som legger frem en sak, gjør det jo for å bevise noe. (Aristoteles, 2006 [ca 300 år f. Kr], s. 247)

I Njies dagbok, kan 'påstanden' forstås som at Giske er uriktig anklaget for tilfeller av upassende atferd. Boken i sin helhet kan forstås som 'bevisføring' for påstanden. Gjennom boken henvender Njie seg til bokens mottakere, som ifølge Aristoteles er dem som har makt til å avgjøre forsvartalens utfall:

En tale består jo av tre ting: taleren, emnet for taleren, og den som taleren henvender seg til, og det er denne siste, det vil si tilhøreren, som er målet. Tilhørerenes rolle må enten være betraktende, eller han skal gjøre seg opp en mening, og denne meningen gjelder enten fortiden eller fremtiden. (Aristoteles, 2006 [ca 300 år f.kr], s. 35)

Om talerne lar seg overtale eller ikke, avhenger i stor grad av retorikken. Aristoteles (2006 [ca 300 år f.kr]) definerer retorikk som «evnen i enhver sak å se hvilke muligheter vi har for

overtalelse» (s. 8). Når man skal overtale noen, må man dermed avgjøre hva som kan skape overtalelse i den aktuelle situasjonen, og hvilke overtalelsesmidler man har til rådighet. Aristoteles (2006 [ca 300 år f.kr]) presenterer tre ulike kategorier av overtalelsesmidler: «Noen beror på talerens personlige karakter, andre den tilstand tilhøreren settes i, atter andre på selve argumentasjonen, ved den beviskraft den har, reell eller tilsynelatende» (s. 27). Overtalelsesmidlene vil videre vises til som *ethos*, *pathos* og *logos* (s. 8).

Dagbok 13. desember-13. februar skiller seg på flere måter fra den tradisjonelle forsvarstalen som Aristoteles presenterer. Blant annet fremføres den skriftlig heller enn muntlig, og den er utformet som en dagbok, som bryter med den tradisjonelle formen til en tale. Likevel mener jeg at de innholdsmessige elementene i forsvarstalen er overførbare til Njies dagbok, og at de spiller en betydelig rolle i forståelsen av boken og dens forståtte agenda om å renske Giskes omdømme.

3 *Dagbok 13. desember-13. februar* som forsvarstale

Videre vil jeg benytte den presenterte teorien for å undersøke oppgavens formål: *Hvorfor valgte Njie dagboksjangeren til å presentere sin forsvarstale, og har Dagbok 13. desember-13. februar (2019) potensiale til å endre lesernes oppfatning av Giskesaken fra slik den ble fremstilt i media?* Jeg vil bruke Tygstrup og Holm (2007) og Aristoteles' retorikk for å undersøke om Njies dagbok har potensiale til å snu folkemeningen. Først vil jeg vise hvordan Njie oppstiller, utstiller og omstiller symbolske former tilknyttet Giskesaken, og hvordan fremstillingen kan føre til at leserne endrer sine forståelser av de symbolske formene. Deretter vil jeg benytte Aristoteles' retoriske overbevisningsmidler, for å undersøke om Njies retorikk kan overbevise leserne om hennes oppfatning av saken. I oppgavens diskusjonsdel vil jeg bruke funnene fra lesningen til å undersøke effekten av at Njie benytter dagboksjangeren til å presentere sin fremstilling.

3.1 *Dagbokens gylne gråsoner*

Med utgangspunkt i Tygstrup og Holm (2007), befinner *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019) seg i et krysningspunkt mellom den kulturelle og litterære poetikken. På den ene siden er boken realistisk, ettersom Njie tydelig viser til seg selv, Giske, og debatten som preget Norge ved utgivelsen. Dette gjør at boken kan forstås som del av den kulturelle poetikken. På den andre siden kan boken knyttes til den litterære poetikken, ettersom det er en subjektiv fremstilling, med bevisste litterære virkemidler og grep. Dagboksjangerens litterære aspekt fremheves av Rasmussen (2011), som viser til at ved utgivelse utformes og redigeres dagbøker i samråd med forlag og verkets forestilte publikum (s. 366). Dermed kan man argumentere for at dagbøker generelt, og deriblant *Dagbok 13. desember-13. februar*, befinner seg i en gyllen gråsoner for selvframstilling: Fremstillingen blir tillagt troverdighet som følge av en tydelig tilknytning til virkeligheten, samtidig som det ikke stilles krav til at innholdet skal være etterrettelig og beviselig – Njies subjektive oppfattelse er tilstrekkelig.

Dagbokens tilknytning til både det kulturelle og litterære, er sentral i den følgende undersøkelsen av hvordan Njie oppstiller, utstiller og omstiller kulturens symbolske former. Når det gjelder oppstilling og utstilling, er det et premiss at boken er tilknyttet den litterære poetikken, ettersom de innebærer å presentere og utfordre kulturens symbolske former. Ved omstilling, derimot, er det et fortrinn at boken i stor grad oppfattes som virkelighetsnær, fordi det tillegger fremstillingen tyngde og relevans i virkeligheten.

3.1.1 Oppstilling: «Æ e bare Trond fra Trondhjem»

Oppstilling er den første måten litteratur kan utfordre de dominerende symbolske formene i en kultur. Tygstrup og Holm (2007) viser til at litteraturen kan gjøre offentligheten oppmerksom på usette aspekter ved virkeligheten (s. 161), gjennom «en oppstilling af nye virkelighetsbilleder, der utfordrer det dominerende regime af symbolske former» (Tygstrup & Holm, 2007, s. 160). Som nevnt, kan de symbolske formene være mangelfulle og lite nyanserte, som følge av at man ønsker at inntrykk skal stemme overens med de allerede etablerte kategoriseringsskjemaene. Oppstilling baserer seg dermed på «det synlige, men usete» (s. 160), som vil si at litteraturen inkluderer elementer som har blitt utelatt i en dominerende symbolsk form. Dersom det oppstilte virkelighetsbildet tas i bruk, vil den symbolske formen i større grad gjenspeile virkeligheten.

Njie oppstiller flere nye virkelighetsbilder i *Dagbok 13. desember-13. januar* (2019), men det mest fremtredende er en utvidet symbolsk form for 'Trond Giske'. Den dominerende symbolske formen for Giske kan blant annet knyttes til et omdømme som «partyminister» (Njie, 2019, s. 38; Egeland, 2010; Wedø, 2006), og at den tidligere statsråden har blitt omtalt som Norges Harvey Weinstein:

Hørte du ikke hva de hadde sagt i avisen som trykket de første sakene? De spurte seg selv: Hvem er Norges Harvey Weinstein? Og de mente det var deg. FØR de begynte å grave. De mente du var Norges Weinstein. Han er anklaget for overgrep mot sytti kvinner, menneskehandel og voldtekter. Skjønner du hvem de tror du er? (Njie, 2019, s. 286-287)

Den dominerende symbolske formen for Giske kan dermed anses som forenlig med anklagelsene om seksuell trakassering. Jeg opplever at Njie (2019) mener at den dominerende forståelsen legger grunnlaget for at Giske rammes urettmessig hardt av varslene – fordi det etablerte ryktet til den tidligere statsråden gjør det sannsynlig. En nyansert symbolsk form for Giske, kan dermed være avgjørende i en overbevisning om at den tidligere statsråden er uskyldig.

I oppstillingen av det nye virkelighetsbildet, viser Njie (2019) til aspekter ved Giske som er *synlige, men usette*. Blant annet viser hun til positive egenskaper, som ikke inngår i den symbolske formen. Njie (2019) skriver eksempelvis at «[h]an har tatt kamper han burde unngått, tatt stilling når han kunne holdt seg unna» (s. 31), som viser til at han er snill og hjelpsom. I tillegg presenteres en lystig fremtoning og handlekraftig tilnærming til utfordringer: «Trond som møtte alle mine: Kan vi gjøre dette da? Med sitt faste: Ja, det kan vi!» (s. 67). Overordnet blir Giske fremstilt som en trygg og solid støtte for Njie –

eksempelvis belyst gjennom følgende utsagn: «Jeg har alltid vært bekymret. [...] Men nå er jeg rolig. Er det noe galt med meg? Er det nå jeg er i ferd med å bikke over i ekte galskap? Så snur jeg meg mot Trond og sover litt til» (Njie, 2019, s. 273).

Njie utfordrer også det dominerende virkelighetsbildet, ved å presentere en usett årsak for etableringen av Giskes symbolske form. I stedet for at anklagelsene har oppstått som følge av at Giske ligner på Weinstein, antyder Njie (2019) at anklagelsene er en konsekvens av at den tidligere statsråden er «ubevisst på egen makt i møte med andre» (s. 93), og ikke har mestret å tilpasse sin væremåte i takt med økt tilegnet makt:

Makten har ikke forandret Trond så mye som man skulle tro, den har snarere forandret ham for lite. Han har ikke justert måten han møter andre på. Han har ikke enset at makten forsterker hans beste og dårligste sider. «Æ e bare Trond fra Trondhjem». Det er en naivitet som kan være avvæpnende, men også farlig. Uutholdelig umoden. For han tror faktisk det er sant. (Njie, 2019, s. 93)

Beskrivelsen kan forstås som at dersom Giskes oppførsel vekker negative reaksjoner, er det som følge av at han ikke er bevisst på hvordan han skal opptre i møte med mennesker som er i en annen maktposisjon enn han selv – og ikke som følge av maktmisbruk og kritikkverdig moral.

Njie oppstiller dermed et nytt virkelighetsbilde, ved å peke på hvordan den dominerende symbolske formen for Giske er mangelfull og unyansert. Ved å inkludere usette elementer i oppstillingen, kan den symbolske formen utvides og nyanseres – og dermed gjenspeile Giske på et mer korrekt vis. Det er vanskelig å avgjøre om oppstillingen i seg selv er tilstrekkelig for å endre lesernes oppfattelse av Giske, men den kan likevel utfordre den dominerende forståelsen av politikerens, og minne om at det etablerte virkelighetsbildet kan være mangelfullt.

3.1.2 Utstilling: «Kvinner lyver ikke om sånt»

I tillegg til at litteratur kan oppstille nye symbolske former, kan litteraturen også fungere som «et medium, der er i stand til at gjøre eksisterende former synlige» (Tygstrup & Holm, 2007, s. 161). Gjennom utstilling av symbolske former i litteraturen kan man oppnå en fremmedgjøringseffekt, der man ser de symbolske formene utenfra, og dermed kan bli bevisst på hva ulike symbolske former faktisk baseres på: «Til daglig ligger den hemmelige kunst godt nok begravet i dybet af den menneskelige kultur, men litteraturen er i stand til at udgrave den dybtbegravede kunst og stille den til skue og til debat (Tygstrup & Holm, 2007, s. 161). På denne måten kan litteraturen fordre politisk virkning, ettersom et nytt blikk på de

symbolske formene, kan gjøre en oppmerksom på deres mangler og generaliseringer, og føre til endringer i hvordan personer oppfatter virkeligheten.

Njie utstiller flere symbolske former i *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019), men mest fremtredende er den symbolske formen for 'varslere'. Gjennom boken tydeliggjøres et perspektiv på at den dominerende forståelsen av dem som varslere om overgrep, er at de snakker sant og må tros betingelsesløst. Dette perspektivet fremmes av Njie (2019) selv, som uttrykker det som har vært hennes perspektiv på varslere tidligere: «Kvinner lyver ikke om sånt. Det har vært mitt svar til anklager om menns rettløshet i saker der det står om ord mot ord» (s. 77). Den etablerte symbolske formen underbygges også av andre refleksjoner. Blant annet skriver Njie (2019): «Hvem har ansvar for å sjekke at varselet inneholder noe reelt?» (s. 21), og viser dermed at det ikke, så vidt henne bekjent, er utformet et system som foretar videre undersøkelser av varslinger tilknyttet #metoo og lignende omfang. På denne måten utstiller hun en symbolsk form for varslere, som blir tillagt uforbeholden troverdighet.

En slik utstilling av 'varslere', åpner for en mulighet til å se på kategorien med et nytt blikk – kan det hende at den etablerte symbolske formen er for raus? Ifølge Njie sine (2019) refleksjoner, kan en argumentere for at dette er tilfellet: Ved flere anledninger ytrer hun muligheten for at varslene har blitt plantet som del av en maktkamp innad i Arbeiderpartiet, spesielt fra den andre nestlederen i Arbeiderpartiet: «Fortsatt har ingen belyst at så mange av varslene kommer fra hennes krets» (s. 233). I tillegg stiller hun seg kritisk til varslernes innhold: «Men det finnes jo ingen objektive kriterier. Bare den ene partens opplevelse av en hendelse som kanskje ligger 10 år tilbake» (s. 276). Gjennom en refleksjon, presenterer Njie at hennes oppfatning av varslere er endret: «Har jeg mistet evnen til å se perspektivet som egentlig er mitt? [...] Jeg betviler varslere» (s. 190). På bakgrunn av dette, kan Njie (2019) forstås som å utstille den symbolske formen 'varslere', for å vise at hun ikke (lenger) oppfatter kategorien som nyansert og dekkende. Gjennom et fremmedgjørende blikk på den symbolske formen, fremheves kategoriens mangler, som for eksempel at også varslere kan lyve og ha dårlige intensjoner.

3.1.3 Omstilling: Danning av nye virkelighetsbilder

Omstilling er Tygstrup og Holm (2007) sitt tredje perspektiv på hvordan litteratur kan være politisk. Ved en omstilling flytter man «en symbolsk form hen over grænsen mellem den litterære og den kulturelle poetik og på den måde bearbejde de grænsedragninger, der eksisterer mellem litteraturen og de omgivende samfundsmæssige institutioner» (s. 163). Litteratur kan dermed medbringe et perspektiv på en reell situasjon, og «intervenere direkte i

politiske anliggender og diskusjoner» (Tygstrup & Holm, 2007, s. 162). Et premiss for omstilling, er derfor at innholdet kan knyttes direkte til virkeligheten (Tygstrup & Holm, 2007, s. 162). Som nevnt tidligere, medfører den litterære poetikken en beskjeden politisk effekt, som følge av den etablerte adskillelsen fra den kulturelle poetikken. Ved omstilling oppgis denne beskyttende sfæren, i bytte mot en større politisk effekt (Tygstrup & Holm, 2007, s. 163). *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019) er tydelig forankret i virkeligheten, eksplisitt uttrykt av Njies (2019) i bokens etterord: «[Dagboka] reflekterer så sannferdig jeg har fått til, to av de mest voldsomme månedene i livet mitt» (s. 363). Overskridelsen til den kulturelle poetikken fordret et stort politisk potensial, som vist ved posisjonen boken fikk i den offentlige debatten knyttet til Giskesaken. Samtidig tydeliggjøres den oppgitte beskyttelsen fra den litterære poetikken, gjennom den innledningsvis presenterte diskusjonen knyttet til utlevering og feilsitering, som oppsto etter utgivelsen (Schwencke et al., 2019).

Njies (2019) dagbok kan forstås som et forsøk på omstilling av Giskesaken som sådan: Fra perspektivet som ble fremmet i media, til at saken er en konsekvens av maktkamp i Arbeiderpartiet. Ved omstilling av en symbolsk form fra den litterære- til den kulturelle poetikken, peker Tygstrup og Holm (2007) på en «åpenbar fremmedgjørelseseffekt, ganske enkelt gjennom skiftet af kontekst» (s. 162). Ved å presentere den symbolske formen for Giskesaken litterært, oppstår en fremmedgjørelseseffekt, ettersom den litterære fremstillingen fordrer et annerledes blikk på hendelsen – både som følge av skifte av kontekst, og at saken presenteres fra Njies perspektiv. Grunnet fremstillingens forankring i virkeligheten, kan dagboken overskride litteraturens institusjonelle rammer. Det vil si, at dagboken forstås som direkte knyttet til den kulturelle poetikken. Slik får den større politisk virkning, men mister samtidig den litterære poetikkens beskyttelse. Ved en overskridelse til den kulturelle poetikken, kan *Dagbok 13. desember-13. februar* intervensere direkte i kulturens forståelse av Giskesaken, og utgjøre et sentralt perspektiv i formingen av en eventuell oppdatert symbolsk form for hendelsen. I kombinasjon med dagbokens oppstilling og utstilling av de symbolske formene tilknyttet Giskesaken, etableres et potensielt virkningsfullt grunnlag for at leserne kan endre oppfattelsene sine av den symbolske formen 'Giskesaken', i henhold til Njies fremstilling.

Selv om *Dagbok 13. desember-13. februar* har potensiale for omstilling, krever en politisk virkning at leserne overbevises. Overbevisningen kan både styrkes og svekkes av at perspektivet fremmes av Njies, Giskes nærmeste pårørende: På et vis kan hun anses som troverdig, grunnet hennes posisjon i saken. Samtidig kan hennes perspektiver også anses som ugyldige, ettersom man kan stille spørsmål ved hennes objektivitet. Det kan også være

utfordrende å nyansere symbolske former som kan ha dominert i tiår. Uansett kan dagboken medbringe et alternativt perspektiv på Giskesaken, og fungere som en oppvekker for lesere som har forhåndsdomt Giske, ut fra de dominerende symbolske formene, heller enn de faktiske forholdene. I tillegg fremprovoserer boken et bevisst forhold til kulturens symbolske former og viktigheten av å gjøre seg opp sine egne nyanserte meninger. Dette kan være utfordrende for alle typer lesere – spesielt ukritiske lesere uten litteraturkritisk bakgrunn, ettersom man underveis i lesningen må ta et oppgjør med sine egne virkelighetsoppfatninger, og vurdere hvorvidt man skal justere disse eller ikke, i henhold til oppfatningene Njie presenterer.

3.2 Dagbokens retorikk

Til nå har jeg vist hvordan *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019) har potensiale til å endre lesernes oppfattelse av Giskesaken, som følge av sjangerens posisjonering i både den litterære- og kulturelle poetikken. Videre vil jeg undersøke hvorvidt fremleggelsen av Njies perspektiv og bruk av retoriske virkemidler, kan bidra til å nyansere og endre lesernes oppfattelse av saken. Dette vil jeg gjøre ved å knytte dagbokens innhold til Aristoteles' perspektiver på retorikk. Hvorvidt det er mulig å la seg overbevise av en litterær fremstilling, avhenger av ens posisjon i saken. Dette uttrykkes av den anonymiserte varsleren «Victoria»: «Hvordan man tolker boka til Haddy, handler om hvor langt unna man står selve saken, jo lengre unna, desto lavere skuldre har man når man leser. De som er direkte berørte, har en annen opplevelse» (Sveen, 2023, s. 154). De som er personlig involverte i saken, har sine egne oppfattelser av hva som har hendt, og er dermed bevisst på at Njies fremstilling er hennes subjektive oppfattelse av saken. Derfor vil jeg i det følgende ta utgangspunkt i ukritiske lesere, som verken har personlig kjennskap til saken eller litteraturkritiske verktøy for å gjenkjenne og avkode retoriske virkemidler, og dermed kan la seg overbevise av effektiv bruk av retoriske virkemidler.

3.2.1 Ethos

Ethos er det første retoriske overbevisningsmidealet Aristoteles (2006 [ca 300 år f.kr]) presenterer, og omhandler hvordan talerens troverdighet har en avgjørende betydning i en overbevisningsprosess:

Talerens karakter gjør sin virkning når talen fremføres slik at den gjør taleren troverdig. Vi fester nemlig lettere og raskere tiltro til sympatiske personer. Dette gjelder i alle situasjoner, men i fullt monn i saker hvor det ikke hersker visshet, men gis rom for tvil. Men dette må skje i talens løp, ikke gjennom en forutfattet mening om talerens egenskaper. Det er nemlig ikke tilfelle, slik en del forfattere av håndbøker i retorikk hevder, at talerens innstilling ikke bidrar det minste til å vekke tiltro. Snarere har vel hans karakter nærmest avgjørende betydning for troverdigheten. (Aristoteles, 2006 [ca 300 år f.kr], s. 28)

Njie har et anerkjent rykte i det norske samfunnet. Hun har ledet folkekjære programmer som «Kvelden før kvelden», «Melodi Grand Prix» og 17. mai-sendinger, noe som vitner om at hun er godt likt, og en dyktig programleder. I lys av Aristoteles, har ikke Njies allerede positive omdømme en direkte overføringsverdi til talen, ettersom det kan anses som en adskilt arena. En av grunnene til at talerens troverdighet må fastsettes i talens løp, er at talerens motiv kan variere i ulike situasjoner: At Njie er en godt likt programleder, betyr ikke nødvendigvis at hun er reliabel i en forsvaring av sin samboer. Journalist i Bergens Tidene, Jens Kihl, viser til det tidligere nevnte intervjuet på «Lindmo», for å problematisere en overføring av Njies ethos:

Haddy Njie har stor makt i Noreg. Når ho lanserar bok, fiksar sjølvsagt NRK plass hos Lindmo til sin populære stjerne. Der kan ho legge fram boka si. Ei bok som slår fast at fire av fem varsel stort sett er løgn. (Kihl, 2019)

Her stiller Kihl seg bak Aristoteles' påstand om at talerens karakter må fastsettes i talens løp, og ikke videreføres fra en forutfattet mening. Samtidig er det nærmest umulig å ikke la et tidligere etablert omdømme prege troverdigheten – i dette tilfellet at Njies ethos som programleder, ikke overføres til hennes ethos som forfatter. Uansett kan hennes etablerte ethos anses som viktig i sammenheng med boken, ettersom hennes utbredte rykte kan gjøre at flere velger å lese boken hennes. På tross av at ethosen hennes, i lys av Aristoteles, ikke kan overføres direkte til troverdigheten hennes i dagboken, kan det føre til at fremstillingen hennes blir lest av flere enn den hadde blitt uten hennes etablerte rykte.

Njie (2019) virker bevisst på å fastsette sin egen troverdighet i talen. Blant annet viser hun til hvordan andre mennesker oppfatter henne: «Jeg husker mannen som satt i en stol i en krok på et seniorsenter jeg besøkte, og fortalte at han av og til snakket med meg etter at han hadde slått av tv-en. *Du ser jo så snill ut*» (s. 181, forfatters kursivering). Å vise til den eldre mannens oppfattelse av henne, kan bidra til en positiv forståelse av hennes karakter: Det vitner om en genuin godhet og positiv utstråling dersom hun klarer å overbevise en eldre mann gjennom TV-skjermen. Ved å trekke frem besøket på seniorsenteret i boken, etablerer

hun også et inntrykk av seg selv som medmenneskelig og ydmyk. Dette inntrykket forsterkes av effekten hendelsen hadde på henne: «Jeg hadde aldri før sett en så gammel mann rødme. Jeg er forandret» (Njie, 2019, s. 181). Njie (2019) etablerer også sin profesjonelle troverdighet ved å vise til andres beskrivelser av henne, eksempelvis på forsiden av en avis som har intervjuet henne: «Kjent som den lune programlederen, sangeren og forfatteren som får til det meste hun tar i» (s. 80). Ved å vise til hvordan andre omtaler henne, etablerer hun et bilde av seg selv som troverdig. Ikke bare får hun vist andres oppfatning av henne – hun får gjort det på en måte som ikke virker selvsentrert og skrytende, ettersom den positive omtalen fremstår som tilfeldige konsekvenser av hendelsene hun presenterer. På denne måten etableres hennes ethos på et vis som gjør at hun oppfattes sympatisk, som i lys av Aristoteles gjør at tilhørerne lettere og raskere fester tiltro til henne.

Njie (2019) etablerer også ethos basert på egne fagkunnskaper, som utdannet journalist ved Norges Journalisthøgskole. Utdannelsen kan vise til at hun har en fortjent plass som aktør i saken, utover hennes rolle som pårørende til hovedpersonen. I tillegg kan bakgrunnen som journalist, legitimere reaksjonene hennes på hvordan mediernes rolle har påvirket sakens fremtoning. Blant annet stiller hun seg kritisk til de presseetiske prinsippene, som hun mener enten har endret seg fra slik de var tidligere, eller ikke blir fulgt. Dette belyses av det følgende sitatet. Njie benytter en kursivering av tenkte motstemmer, som i tillegg til å belyse de presseetiske prinsippene, viser hvordan Njie bevisst benytter formgrep i fremstillingen sin:

Jeg lærte om god presseskikk på Journalisthøgskolen. Men det er som om det jeg lærte ikke lenger gjelder. [...] De kan ikke publisere hennes påstander helt uten forbehold når varselet ikke engang er behandlet. *Jo, det kan de*. De kan ikke bare publisere ting hun har hørt om Trond uten forbehold eller bevis. *Jo, det kan de*. De må selv har gjort research nok til å sannsynliggjøre at påstandene stemmer. *Nei, det trenger de ikke*. Det må tas forbehold så lenge ingen vet hva som er sant. *Nei, det er unødvendig*. (Njie, 2019, s. 150-151)

Gjennom sin faglige utdanning, tillegges Njie en større tyngde enn dersom hun hadde tatt samme standpunkt som ufaglært. Mediernes håndtering av saken fikk store følger, både fordi sakens innhold ble allemannseie, men også grunnet trykket som mediepresset påførte Giske og hans nærmeste. Dette understrekes av en stortingsrepresentant fra Trøndelag: «Jeg har vært alvorlig bekymret for Tronds helse på grunn av et mediekjør som har vært lite nyansert og med netthets» (Njie, 2019, s. 175). Det er nærliggende å tenke at uten den faglige bakgrunnen, kunne Njies kritikk mot mediene blitt forstått som et uttrykk for omsorg og en opplevd urettferdighet overfor samboeren. Ved å vise til sin utdanning som journalist, kan hun reagere på mediehåndteringen, fordi bakgrunnen hennes impliserer kunnskap om hvordan presseetikk

skal foregå. Selv om Njies faglige kunnskaper kan overskygges av hennes posisjon som pårørende, kan den journalistiske bakgrunnen hennes gi en troverdighet til Njies mening om at mediene ikke håndterte saken i henhold til regelverket. Medienes potensielle brudd på regelverket, kan videre medbringe en sympati for hovedpersonene og underbygge påstanden om urettmessig behandling av Giske.

Avslutningsvis vil jeg peke på hvordan Njie (2019) fastsetter troverdigheten sin, ved å vise til en bakgrunn med feministisk og antirasistisk arbeid. Njies engasjement for å bekjempe urettferdighet, har sprunget ut fra egne erfaringer: Njie (2019) hevder selv å ha opplevd å bli krenket både grunnet etnisitet (s. 173) og kjønn (s. 140; s. 143). Opplevelsene førte til et aktivistisk liv, i kamp for et likeverdig og trygt samfunn for alle: «Enkeltmenneskets rett til å definere seg selv, til å fri seg fra diskriminering og undertrykkende strukturer, kanskje har det vært min religion» (s. 268). Gjennom sitatet viser Njie at hun tidligere har trodd og støttet varslere betingelsesløst. Det at hun nå motarbeider varslere, underbygger dermed at Giskesaken skiller seg fra lignende saker som hun har møtt tidligere – enten grunnet hennes posisjon som pårørende, eller som følge av varslernes motivasjon. Uansett kan en henvisning til sitt arbeid mot marginalisering og undertrykking, etablere en troverdighet knyttet til Njies moral, og at hun hadde støttet varslerne dersom hun hadde ansett deres opplevelser som reelle.

3.2.2 Pathos

Pathos beskrives av Aristoteles (2006 [ca 300 år f.kr]) som «hvordan taleren kan bearbeide tilhørernes følelsesmessige reaksjoner til sin fordel» (s. 9). Ifølge Aristoteles, utgjør *pathos* en sentral rolle i overtalelsessituasjoner, ettersom «det er følelsene som gjør at folk skifter mening og tar forskjellige avgjørelser» (s. 104). I en retorisk analyse av *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019), vil jeg fokusere på hvordan Njie appellerer til lesernes medlidenhet, ettersom det hovedsakelig er lesernes medfølelse og støtte som kan bedre både situasjonen og Giskes rykte. Aristoteles (2006 [ca 300 år f.kr]) definerer medlidenhet på følgende vis:

La oss da si at medlidenhet er en slags smerte over et onde som fremstår som ødeleggende eller smertefullt, som rammer en som ikke har fortjent det, som man kunne vente at en selv også, eller noen av ens egne, ble utsatt for, og det til og med i nær fremtid. (Aristoteles, 2006 [ca 300 år f.kr]), s. 133)

Med utgangspunkt i Aristoteles' beskrivelse av medlidenhet, kan premisset Njie (2019) fremlegger om at anklagelsene skyldes maktkamp, i seg selv vekke medlidenhet hos leserne:

Et utgangspunkt i maktkamp viser til at Giske ikke har oppført seg urettmessig, men derimot blir ufortjent rammet av et *ødeleggende onde*, som følge av andres misgjerninger.

Ifølge Aristoteles (2006 [ca 300 år f.kr]) fremkalles medlidenhet i større grad dersom det kan tenkes at en selv kan befinne seg i samme situasjon (s. 133). I *Dagbok 13. desember-13. februar*, presenterer Njie (2019) gjenkjennelige situasjoner for leseren, ved å vise til hverdagslige hendelser, som å hente datteren i barnehagen, handle mat og lage middag. Hverdagslige gjøremål kan være hektisk under normale omstendigheter, og å peke på at slike oppgaver må gjennomføres også når man står i en krise, kan dermed vekke medlidenhet hos leserne. Fremheving av hverdagslige gjøremål er også velegnet for å vise hvordan stress og mediepress påvirker familien, uten å måtte beskrive det eksplisitt. Dette gjøres eksempelvis i en kaospreget sekvens, hvor det nettopp har blitt offentliggjort at de fem varslerne blir trodd uten forbehold: «Jeg forhåndsbestiller pizza på døra så det skal være mat og hverdag her når Una kommer» (Njie, 2019, s. 266). Forhåndsbestillingen vitner om at hverdagsrutinen er fraværende i det konkrete øyeblikket, og er erstattet av en unntakstilstand. Det samme gjelder en episode hvor Njie (2019) koker pasta, men har tankene et annet sted: «Noe lukter. Noe freser. Pastaen er i ferd med å tørrkoke. Jeg skriker da jeg brenner meg idet jeg drar kjelen av plata» (s. 300). Njies fremstilling av hvordan rutinepregede handlinger blir omgjort til krevende pliktarbeid i tilstander preget av stress og kaos, kan være et effektivt grep for å appellere til lesernes medlidenhet, som følge av gjenkjennelse.

Njie (2019) appellerer videre til lesernes medlidenhetsfølelse, ved å vise til bakgrunnen sin. Njie har tidligere vært innlagt på distriktpsikiatrisk senter (s. 342), og slitt med katastrofetanker, allerede fra barnehagealder: «Jeg har alltid vært innstilt på katastrofe. Mens mange drømmer om det de ønsker seg: barn, hus, karriere, har jeg i detalj sett for meg krisene» (s. 17). Giske knytter Njies hypotetiske kriser opp mot situasjonen de nå befinner seg i: «Jeg vet jo at dette er ditt verste mareritt. Den katastrofen som alltid henger over deg» (Njie, 2019, s. 57). Bakgrunnen kan fremkalle medlidenhet i seg selv, men spesielt i kombinasjon med den psykiske belastningen som Giskesaken medfører. Sakens belastning på en som allerede sliter med katastrofetanker, gjør at Giskesaken kan forstås som et ødeleggende og smertefullt onde. Dette forsterkes av at Njie (2019) presenterer en spesifikk frykt for å bli tillagt skyld for noe hun ikke har gjort, presentert i en passasje hvor Njie og familien flytter inn i en kommunal bolig: «Jeg merker hvordan naboene ser på oss når vi bærer kasser opp til den kommunale leiligheten på toppen [...] Redselen for at noe skulle skje, tyveri, hærverk, og at vi skulle få skylda. Skrekken over at ingenting egentlig kunne beskytte oss» (Njie, 2019, s. 287). Minnet har en tydelig parallell til nåtiden, ettersom *Dagbok 13. desember-13. februar*

åpnes med nærmest den samme setningen: «Ingenting kan beskytte oss» (s. 5). Njie appellerer dermed til lesernes medlidenhet både ved å vise til sakens belastningen som sådan, men også hvordan den utgjør en uheldig kombinasjon med hennes allerede eksisterende frykt for kriser og å bli tillagt skyld ufortjent. Jeg mener at innsikten i belastningen som anklagene påfører Njie, kan appellere til lesernes medlidenhet, uansett om Giske er skyldig i anklagelsene eller ei. Det er fordi det kan anses som ufortjent at Njie, som pårørende, skal påføres en ytterligere belastning av så stort omfang som situasjonen medførte. Aristoteles' (2006 [ca 300 år f.kr] henvisning til «en som ikke har fortjent det» (s. 133), kan dermed forstås på flere nivå.

I tillegg til hvordan de innholdsmessige elementene bidrar til å vekke følelser hos leserne, mener jeg også at måten Njie gjør det på spiller en viktig rolle. Det er fordi Njie har en utstrakt bruk metaforer, anekdoter og retoriske spørsmål. Skrivemåten fordrer en delaktighet hos leseren, som videre kan fremkalle følelser. Et eksempel på dette, er et retorisk spørsmål som presenteres etterfølgende en beskrivelse av Giske og datteren som leker «*Pass deg!*» i stuen, en lek hvor Giske tramper i stuen, mens datteren jager ham: «Jeg lurer på hva naboene tenker når de hører tramping og rop fra leiligheten vår» (Njie, 2019, s. 288). Her lar Njie det være opp til leseren å trekke slutningen om at naboene kan assosiere tramping og rop til lignende handlinger som Giske er anklaget for. Lesernes fortolkningsevne er også sentral når Njie presenterer en anekdote i sammenheng med at hun og Giske skal sende et brev til Arbeiderpartiets sentralstyremedlemmer:

I en naturfagstime på videregående lærte jeg at mus har så mange hjerteslag i minuttet at det for et menneskelig øre bare er en jevn dur. Jeg så for meg en bitte liten musehjertemotor, alltid i første gir. Drrrrrrr. Puste med magen. Drrrrrrr. Jeg lener meg fremover og hviler hodet i hendene et øyeblikk. – Går det bra? – Ja da, bare litt svimmel. Sender du det nå? (Njie, 2019, s. 295)

Njie presenterer anekdoten, men lar det være opp til leseren selv å trekke slutningen om at det er slik hun opplever hjertet sitt i øyeblikket. Ved å inkludere slike språklige virkemidler, må leserne i større grad bruke egne erfaringer og perspektiver for å skape en mening. Dette tydeliggjøres i en senere sekvens, der hun viser til musehjertemetaforen: «Jeg har akkurat trukket pusten etter en times håndholding og tvungen ro i stemmen, *stormen raser tung og hvit, sorg og død, kom ikke hit*, mens musehjertet mitt durte» (Njie, 2019, s. 297, forfatters kursivering) og «[j]eg er en radio på skurr. Nyheter, støy, en gammel vise, støy, debatt, høytidelig samtale, støy. Skurr. Kjenner ikke tærne mine. Kjenner ikke fingrene. Skurr. Dur. Musehjerte» (s. 358). Ved å tidligere ha blitt introdusert til metaforen, har leserne mulighet til å være med på resonnementene til Njie, og forstå hva hun mener med formuleringen: At det

her vises til et hjerte som jobber for fullt. Inkluderingen av leserne i fortolkningsprosessen, kan gjøre at leserne i større grad blir engasjerte og involverte i historien, og kanskje dermed også mer velvillig innstilte overfor Njie og situasjonen hun befinner seg i. Dette kan være et utgangspunkt som gjør at Njies følgende logosappell får større virkning.

3.2.3 Logos

Overtalelsesmiddelet logos omhandler bevisføring av typen reell eller tilsynelatende, som grunnlag for overtalelse: «Endelig tror tilhørerne på argumentene våre når vi påviser sannheten eller sannsynligheten ved hjelp av de overbevisende argumenter som den aktuelle saken innbyr til» (Aristoteles, 2006 [ca 300 år. f.kr], s. 28). I boken *Toposlære*, hevder Aristoteles (2013 [ca 300 år f.kr]) at overbevisende argumenter kan legges frem enten som *eksempler* eller *enthymemer*. Å vise til eksempler er en induktiv måte å argumentere på, ettersom man viser til et enkelt-tilfelle som kan generaliseres til en overordnet og generell konklusjon (s. 38). Enthymem er derimot en deduktiv tilnærming, hvor argumentasjonen «bygger på utsagn som er sanne og primære, eller slik at kunnskapen om dem har sitt utspring i visse sanne og primære utsagn» (s. 23). Når man benytter enthymem i argumentasjonen, etableres dermed et resonnement, som bygger på et utgangspunkt som oppleves som sant, og dermed overbeviser i retningen som ønskes. Videre vil jeg vise hvordan Njie benytter både eksempler og enthymemer i sin argumentasjon for hvorfor Giskesaken grunner i maktkamp og at Giske er uskyldig.

Njie (2019) inkluderer flere eksempler i sin argumentasjon. For eksempel viser hun til et skjema, kalt «Tilsvar versjon 9. januar 2018» (s. 183). I skjemaet sorterer Njie og Giske argumentene sine i kolonner, inndelt i «1. logiske brister, 2. usanne påstander, 3. dokumentasjon» (s. 183). Njie oppstiller dermed for leseren at det finnes logiske brister og usanne påstander i saken, som videre kan generaliseres til at Giske ikke er en overgriper. I arbeidet med skjemaet, fremkommer et nytt eksempel, ettersom Nachspielvarsleren har oppgitt et klokkeslett som ikke stemmer overens med meldinger som har blitt sendt mellom Njie og Giske: «Vi sjekker klokkeslettene. Han må ha teksten meg mens han tvangskysset og befølte henne. Han må ha latt henne bre dynen over seg før han sto opp, gikk til min leilighet og låste seg inn. Det går ikke opp» (Njie, 2019, s. 185). Selv om eksempelet kan være virkningsfullt i Njies argumentasjon, kan det pekes på flere svakheter. Blant annet er det bare Njie og Giske som har tilgang til tidspunktet meldingene har blitt sendt på, samt at det ikke er usannsynlig at en på et nachspiel kan ha oppgitt feil tidspunkt. I kombinasjon med Njies

etablerte troverdighet, fremstår likevel eksempelet som sannsynlig, og kan generaliseres til å underbygge påstanden om at varslerne er upålitelige, og at Giske er uskyldig.

Njie (2019) benytter også enthymemer i sin argumentasjonsføring. Enthymemene presenteres som sanne premisser, og legger opp til resonnementer som underbygger Njies formål. Et slikt premiss presenteres av partilederen: «Ingen [varsler] er levert av noen som mener seg krenket» (s. 52). Påstanden blir presentert i sammenheng med mistanker mot nestlederen: «Jeg vil tro det beste om alle. Men vil det å tro det beste om nestlederen si at jeg må tro det verste om Trond?» (s. 52). Slik bygges et retorisk resonnement, med en overbevisende kraft: *Ingen varsler er levert av noen som føler seg krenket. De som har blitt utsatt for upassende atferd må ha følt seg krenket. Ergo er det sannsynlig at nestlederen, heller enn de oppgitte varslere, står bak.* Enthymemet sannsynliggjør dermed Njies påstand om at Giskesaken stammer fra en maktkamp i partiet, ledet av hans med-nestleder. Et annet enthymem er knyttet til Festvarsleren, som i henvendelsen sin ba om at «det ikke måtte settes i gang en oppfølging før det eventuelt forelå andre varsler av lignende karakter» (Njie, 2019, s. 211). Deretter følger Njies (2019) refleksjoner: «Var det fordi hun ikke ville stå alene eller fordi hun mente episoden i seg selv ikke var alvorlig nok til å varsle om?» (s. 211). Njies sine refleksjoner, leses i lys av en tidligere beskrivelse av Festvarslerens varsel:

Trond hadde notert ned en setning fra fest-varslersens varsel om at menn med makt må være særlig bevisst på at det som for dem kan oppleves som kanskje ikke engang minneverdig flørting, forstyrrer den profesjonelle relasjonen. Jeg har tenkt mye på den setningen. Jeg får den ikke til å stemme. Å dra en kollega ned på fanget, holde fast hånda hennes og stryke henne på rumpa kan vel aldri beskrives som ikke engang spesielt minneverdig flørting. Den setningen karakteriserer tvert imot det Trond erkjenner: Hun satt på kneet hans. (Njie, 2019, s. 191)

Kombinasjonen av Njie (2019) sine refleksjoner og beskrivelse av Festvarsleren, gjør at det sås det en tvil hos leseren – kan det hende at hun har smurt litt tykt på for å få frem et poeng? Ble hun egentlig ikke krenket? Et resonnement i lys av den fremlagte informasjonen om Festvarsleren kan derfor være: *Hun mener ikke at hun har opplevd noe alvorlig og krenkende, men overdriver hendelsen for å få frem et poeng. Ergo lyver hun, og Giske har rett.* Slik kan fremstillingen av Festvarsleren underbygge Njies (2019) grunnleggende påstand: Varslerne er «[m]aktspillere i trettiårene» (s. 298) og «forbanna snikskyttene» (s. 297), som «tilegner seg makt basert på andre kvinners historiske avmakt» (s. 341). Gjennom de retoriske appellformene, etablerer Njie troverdighet til seg selv og egen posisjon, ved å bruke eksempler som involverer lesernes følelser og underbygger med logisk argumentasjon.

Jeg mener at Njie har en effektiv bruk av retoriske virkemidler i *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019). Gjennom «talens» løp, etablerer Njie en sterk troverdighet til seg selv og sin posisjon, eksempelvis ved å vise til hvordan andre mennesker beskriver henne, fagkunnskaper som følge av sin utdanning som journalist, og sitt engasjement for feminisme og antirasistisk arbeid. Videre appellerer Njie også til lesernes følelser, i hovedsak medlidenhet. Dette gjør hun ved å vise til hvordan hun og Giske er ufortjent rammet av sakens omfang, og hvordan hverdagslige hendelser blir en kamp å utføre, i kombinasjon med mediestormen. Njie viser også til logiske argumenter i sin fremstilling, eksempelvis ved å peke på logiske brister og usannheter ved varslene. Ved å benytte retoriske overbevisningsmidler, mener jeg at det er sannsynlig at leserne i større grad er villige til å innse feil og mangler ved sin eksisterende oppfattelse, og dermed kan bli åpne for å nyansere den. Med utgangspunkt i dette, kan det retoriske elementet påvirke hvordan leserne oppfatter og forholder seg til innholdet i *Dagbok 13. desember-13. februar*, som videre kan endre deres oppfattelse av Giskesaken som sådan.

4 Dagboksjangerens effekt

Hvorfor valgte Njie å fremstille sin historie i dagbokform? Dagbokens karakteristikk kan medføre effektive elementer, i et formål om å overbevise leserne om sitt perspektiv. Jeg har allerede vist til hvordan dagboksjangerens forankring i virkeligheten kan medføre et stort politisk potensiale ved å oppstille, utstille og omstille symbolske former, i tillegg til hvordan dagbøker åpner for overbevisning gjennom retorikk. I det følgende vil jeg utforske effekten av å utgi fortellingen sin som en dagbok, og hvordan dagboksjangerens karakteristikk kan bidra positivt i Njies fremstilling av hennes subjektive virkelighet.

4.1 En ensidig fremstilling

Som Rasmussen (2011) presenterer, skal dagbøker bare reflektere hvordan forfatteren selv har opplevd hendelser (s. 365). Når dagbøker så blir utgitt, kan denne subjektive forståelsen være problematisk, noe som også gjelder *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019): «[...] det som skjedde mellom Giske og varslene, var ikke Njies virkelighet. Hun hadde ikke vært tilstede under noen av hendelsene og hadde heller ikke lest de faktiske varslene, den kunnskapen hun eventuelt hadde, kom fra den omvarslende selv» (Sveen, 2023, s. 153). Hvordan Njies perspektiver er preget av Giskes fremstillinger, tydeliggjøres i sammenheng med at Nettavisen publiserte varslene mot Giske i en samlet sak, under overskriften «Her er Giske-varslene» (2018). I *Dagbok 13. desember-13. februar*, kommenterer Njie (2019) artikkelen slik: «Den er kortfattet, men innholdet er ganske riktig» (s. 145). Oppfattelsen samsvarer med Giskes, som også anerkjenner artikkelens innhold: «Det er noe rot med årstall og detaljer, men den konkrete gjengivelsen av anklagene stemmer» (s. 146). Oppfattelsen deres av artikkelen er interessant, ettersom den skiller seg stort fra varslernes reaksjoner:

«Dette er helt absurd. Jeg mangler ord. Mitt varsel er helt feil gjengitt», sa en av dem til VG. «Dette er ikke i nærheten av hva jeg har varslet om. Det føles vondt å lese en forfalsket og sminket versjon av det jeg i fortrolighet har varslet til Arbeiderpartiet, en versjon som bagatelliserer det som har skjedd», sier en annen. (Sveen, 2023, s. 121-122)

Eksempelet tjener å understreke hvordan Njies perspektiv har blitt fundamentalt ulikt motsidens. Selv om det kan oppleves problematisk for dem som ikke deler synspunktet, kan dagboksjangerens ensidige fremstilling, bidra positivt til å etablere Njies subjektive fremstilling knyttet til saken – ettersom motstridende perspektiver kan utelates.

Dagboksjangerens ensidige fremstilling innebærer ikke bare at motstridende perspektiver utelates, men også at dagbokforfatteren kan utelate elementer ved hendelser som

ikke anses som nødvendige for fremstillingen (Lejeune, 2009, s. 179). Lejeune (2009) argumenterer dermed for at dagbøker ikke trenger å presentere nyanserte og detaljerte hendelser, derimot er det forfatteren som avgjør hva som er nødvendig å inkludere (s. 179). I Njie (2019) sin dagbok tydeliggjøres den selektive fremstillingen i en gjengivelse av Tromsøvarselet: «Kysset. Prøvde å kysse. Stryke på ryggen. Er det den alvorlige saken? Er det grunnen til at kroppen min tror den skal dø, at Trond snakker med en stemme jeg aldri har hørt før?» (s. 68). Tromsøvarselet er det eneste varselet Giske har anerkjent, unnskyldt og fått tilgivelse for, og dette blir tydelig presentert i *Dagbok 13. desember-13. februar*. Likevel fremstår henvisningen til varselet som bagatelliserende og lite alvorlig, og kan fremme en tanke hos leserne om at Tromsøvarsleren overdriver og er i overkant nærtagende. Dette inntrykket endres derimot når man leser Tromsøvarslerens originale varsel, gjengitt i Sveen (2023):

Han la armene rundt meg og begynte å kysse meg. Han ble svært pågående og intens. Han strøyk meg over ryggen under skjorta [...] Jeg husker at jeg ble redd. Jeg låste meg inn på do og ringte til [anonymisert person] fra min delegasjon, som nå var på nachspillet. Jeg sa at hun måtte komme og hente meg hvis ikke jeg kom dit snart. Jeg avviste gjentatte forsøk på kyssing ved å trekke meg unna. (Sveen, 2023, s. 76)

Gjengivelsen av Tromsøvarselet viser hvordan dagboksjangerens åpning for ensidige fremstillinger, gir Njie og Giske mulighet til å etablere sin oppfatning som sakens virkelighet. Dagbokssjangerens ensidige fremstilling fører dermed til at leserne får tilgang til Njie og Giskes versjon av det som hendte, uten kontradiksjoner. Fraværet av motstemmer kan føre til at leserne i større grad lar seg overbevise av perspektivet som fremmes, ettersom det er dette perspektivet som er mest fremtredende og underbygges i størst grad. Dagboksjangerens ensidige fremstilling understreker dermed viktigheten av oppgavens formål: Dersom lesere ikke er bevisst på at boken kan ha et politisk motiv, kan man overta perspektivene som fremmes i den subjektive fremstillingen.

4.2 Dateringens troverdighet

Samtidig som Njies fremstilling er ensidig og subjektiv, er den også øyeblikkelig. Dette er grunnet den konsekvente dateringen av kapitlene, som viser hva Njie har gjort og tenkt alle dagene i løpet av den to måneder lange «stormen». I følge Lejeune (2009), fungerer denne dateringen som en sannhetspakt (s. 79). Samtidig understreker Rasmussen (2011), at pakten mister en del av sin slagkraft når verket er publisert, ettersom innholdet da har blitt redigert og polert for å fremme et budskap (s. 366). Likevel er det sannsynlig at dateringen og de

presenterte tverrsnittene av Giskesaken, vil kunne ha en effekt på leseren. I lys av Lejeune, kan eksempelvis dateringen medbringe en troverdighet, ettersom nedskrivningene fremstår som øyeblikkelige, og dermed også autentiske og pålitelige.

Samtidig er ikke alle øyeblikkelige tanker nedskrevet i kampens hete, ment for offentligheten. Selv om en inkludering av slike tanker kan belyse hvordan situasjonen opplevdes for Njie og Giske, kunne disse tankene også ført til stor kritikk og etisk problematikk som følge av at Njies fremstillinger i stor grad betviler motpartens integritet og pålitelighet. Dette er problematisk grunnet bokens feste i den kulturelle poetikken, som gjør at eksempelvis personene Njie viser til, kan gjenkjennes av leserne. Å fremstille Hadia Tajik som leder for maktkamp-aksjonen, kunne dermed utgjøre store følger for henne, både personlig og profesjonelt – dersom Njies fremstilling var overbevisende nok til å endre hennes symbolske form.

Njie presenterer også problematiske tanker om varslerne. Som nevnt, fremstiller hun en bagatelliserende versjon av Tromsøvarselet. Videre kan hun forstås som å undergrave alvorlighetsgraden av det Tromsøvarselen har opplevd: «Samtidig klarer jeg ikke å dempe brølet i meg som sier det jeg ikke kan si. [...] At dette er helt urimelig. At det som er påført oss, er så mye mer gjennomgripende jævlig enn det hun opplevde den gangen» (Njie, 2019, s. 329). Selv om Njie selv indikerer at budskapet kan være problematisk, og dermed kan tenkes å formilde reaksjonene, kunne påstanden ført til stor kritikk: Flere av de ukritiske leserne, leste sannsynligvis boken med utgangspunkt i den dominerende symbolske formen for Giske, og kunne dermed reagert på slike angripende utsagn mot varslerne – dersom man skal anta at lesernes virkelighetsoppfattelse grunnet i den tradisjonelle forståelsen av varslere. En kritisk fremstilling av varslerne, kunne dermed vekket store reaksjoner hos leserne. På tross av dette, var den uttalte mottagelsen av boken hovedsakelig positiv, ifølge Sveens (2023) analyse: «Stort sett ble den lovprist, ispedd en og annen kritisk kommentar» (s. 151).

En mulig grunn til den hovedsakelig positive responsen, er at Njie har etablert en betingelse for innblikket i hennes øyeblikkelige tanker, kalt «blodtåke». Blodtåke beskrives av Det Norske Akademis Ordbok som en «ukritisk, kollektiv aggresjon» (Det Norske Akademis Ordbok, u.d), og viser til hvordan Njie (2019) sine tanker og virkelighetsoppfatning preges av sakens kaotiske omfang: «Vi er blindet av alt dette koster oss, av redsel for å ikke overleve, av fordømmelsen og skammen, av maktkampen hun ikke har vært en del av. Blodtåke» (s. 329). Blodtåken fungerer dermed som et premiss, som medfører en forståelse og aksept for hvorfor hun til tider presenterer krasse og angripende påstander mot sakens motpart. Dette understrekes av Sveen:

Dette var det hun tenkte da hun var under et enormt press, hun var nærmest sønderknust av angst og fortvilelse. Ingen kunne kreve at hun burde tenkt annerledes, at hun skulle holdt seg for god til å rive varslerne i fillebiter mens hun var i sin egen blodtåke. (Sveen, 2023, s. 150)

Premisset kan dermed gjøre at lesere kan forstå, og til dels se gjennom fingrene på, seksjoner der Njie befinner seg i en etisk gråsoner.

I tillegg til at blodtåken kan forklare og formilde problematiske utsagn, kan blodtåken fungere som en unnskyldning for ukorrekte eller manglende fremstillinger. På samme måte som Njie (2019) mener at journalistene har mistet evnen til å innta en nyansert posisjon i saken, viser hun til at sakens omfang, også overskygger Giske og Njies evne til å tenke rasjonelt: «Vi er i blodtåka, vi også, akkurat som journalistene. Men det er vårt eget blod, det blinder mer enn andres» (s. 329). Blodtåken kan dermed også vise til et stress knyttet til situasjonen, som kan forsvare feilaktige fremstillinger. Dette understrekes av varslere «Victoria»:

Det som står i boka, er jo den historien de har forsøkt å selge til pressen hele tiden, men så har de ikke lyktes, og da har de valgt dagbokformatet. På den måten slipper de å bli etterprøvd, de kan bare skylde på blodtåka. (Sveen, 2023, s. 154)

Dagboksjangerens temporalitet, uttrykt gjennom dateringer, kan dermed bidra med øyeblikkelig innsikt i Njies tanker underveis i Giskesaken. Dette kan i lys av Lejeunes (2009) betegnelse av dateringer som en sannhetspakt (s. 79), medbringe en troverdighet knyttet til fremstillingene – på tross av at boken er redigert i sammenheng med utgivelsen. Samtidig kunne fremstillingene av Njies problematiske tanker ført til stor kritikk av boken, noe Njie løser ved å understreke hvordan sakens omfang og deres stressede tilværelse preget hennes holdninger. På denne måten fungerer den øyeblikkelige tilgangen til Njies tanker som et virkningsfullt innblikk i hvordan situasjonen utartet seg og preget dem, som videre utgjør et effektivt grep i en virkelighetsfremstilling.

4.3 Dagboksjangerens rykte

Dagboksjangerens rykte kan anses som gunstig i et formål om å overbevise om et subjektivt perspektiv. Det er fordi dens utberedte rykte som «silly», «girly» og «insubstantial» (Henderson, 2019, s. 18), kan overskygge sjangerens potensielle politiske virkning.

Sjangerens rykte som *substansløs*, kan medføre at dagbøker blir ansett som lettlest lavlitteratur, snarere enn en fremstilling som må vurderes kritisk – som eksempelvis hadde vært tilfellet med en avisartikkel. Dagbokens løsslupne rykte, og den ukritiske lesningen ryktet fordrer, kan føre til at leserne i større grad påvirkes av innholdet. Det er fordi lesernes innstilling til innholdet, ikke samsvarer med det faktiske innholdet: De forberedes på å lese substansløs litteratur, men leser derimot en potensiell politisk forsvarstale.

Det manglende samsvaret mellom forventninger og realitet, kan tilrettelegge for at leserne møter Njies fremstilling med empati. Dette underbygges av litteraturviter Suzanne Keen, som i boken *Empathy and the Novel* (2007) viser hvordan lesere kan utvikle empatiske følelser overfor litterære karakterer. Dette gjelder hovedsakelig fiksjonelle fremstillinger, ettersom fremstillingen er oppdiktet, og man dermed frigjøres fra å hjelpe eller støtte karakteren man empatiserer med (Keen, 2007, s. 168). I sin artikkel «Life writing and empathic circle» (2016) utvider Keen teorien, og hevder at også «non-fictional life writing» (s. 10) kan vekke empati hos leseren. Det er fordi man på samme måte som ved fiksjonelle fremstillinger, leser med utgangspunkt i egne holdninger og erfaringer, og bruker dette til å interagere med det man leser:

I have argued elsewhere that theorists of narrative form need to acknowledge the profound degree to which readers shape the fictional worlds they co-create. [...] Readers also co-create the nonfiction that they read—heaven knows I gave a lot of my 10-year-old self to Anne Frank when I first read her. (Keen, 2016, s. 24)

I sammenheng med at dagboksjangerens rykte kan gjøre leserne mer ukritiske, kan Keens perspektiv på hvordan 'life writing' vekker sympati hos leserne gjøre at *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019) får en betydelig effekt på leseren. Ved å presentere fortellingen sin i dagbokform kan leserne i henhold til Keen (2016), tenkes å være mer mottagelige og vennligere innstilt, enn dersom hun hadde publisert fortellingen sin i en sjanger som i større grad la opp til at leserne måtte møte innholdet på en mer bevisst og kritisk måte.

Også Lejeune (2009) viser til hvordan dagboksjangerens rykte kan påvirke dens mottagelse, ettersom dagboksjangeren assosieres med å være privat og hemmelighetsfull (s. 196). Inntrykket av at dagbøker er personlige og autentiske nedskrivninger av en persons indre følelsesliv, kan bidra positivt til Njies dagbokfremstilling, ettersom det kan medføre et alvor knyttet til saken: Ved å publisere disse hemmelige tankene, bryter hun med forventningene om at dagbokens hemmelige og personlige innhold ikke er ment for offentlig publisering. Slik indikerer hun at sakens omfang er alvorlig og ukorrekt i en så utbredt grad, at hun ikke kan tie

lenger. Derimot ser hun seg nødt til å gjøre det utenkelige, og publisere dagboken hun har ført gjennom det hun omtaler som «to av de mest voldsomme månedene i mitt liv» (Njie, 2009, s. 363). Dagbokens rykte som privat og hemmelighetsfull kan dermed bidra til å understreke alvoret i situasjonen, samtidig som Njie fremstår som troverdig og uskyldig – som om hun gjennom utgivelsen uttrykker at folk gjerne må få innblikk i hennes opplevelse, for hun har ingenting å skjule. Dagboksjangerens rykte som blant annet substansløs, jentete, privat og hemmelighetsfull, kan dermed føre til at Njie høster empati, heller enn kritikk for sin subjektive fremstilling, som følge av hvordan leserne møter sjangeren, og hvilke assosiasjoner den medbringer.

4.4 Sannhetens fasetter

Dagboksjangeren generelt, og *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019) spesielt, kan sies å utfordre konseptet 'sannhet'. Det er fordi premisset for boken kan forstås som at Giske snakker sant, og at varslene dermed snakker usant. Det Norske Akademis Ordbok presenterer to definisjoner av 'sannhet'. Den første definisjonen viser til sannhet som «noe som er sant (især bruk om det som faktisk er sant, i motsetning til det som bare tilsynelatende er det)» (Det Norske Akademis Ordbok, u.d). En slik forståelse av sannhet tydeliggjøres eksempelvis i et brev til partilederen: «Du vet at noen av varslene du håndterer inneholder usanne opplysninger» (Njie, 2019, s. 262). Eksempelet viser at sannhet blir ansett som noe absolutt, nærmest som en objektiv gjengivelse av virkeligheten. Perspektivet på 'sannhet' kan forstås som å endres gjennom dagbokens utvikling, uttrykt gjennom Njie (2019) sine egne refleksjoner: «Jeg har alltid visst at sannheten har mange fasetter. [...] Men det finnes en sannhet, har jeg ment. Nå vet jeg ikke lenger» (s. 388). Slik fører Njies fremstilling til en diskusjon knyttet til sannhetsbegrepet: Hva er egentlig en sannhet? Hvem sin sannhet skal veie tyngst, i situasjoner hvor det er ord mot ord?

Som følge av Njie (2019) sine refleksjoner, nærmer hun seg i større grad Det Norske Akademis Ordboks andre definisjon av sannhet: «Det å være sann, i overensstemmelse med virkeligheten» (Det Norske Akademis Ordbok, u.d). Forfatter Olaug Nilssen støtter en slik oppfatning av 'sannhet' i sin vignett, «Såpass må vi tole» (2019): «Ho [Njie] klarer å vise at det er fleire versjonar som er sanne samtidig, kvar på sitt vis, med større og mindre tillagt vekt». Dette perspektivet på 'sannhet' fordrer avklarende spørsmål, som *hvordan kan man definere en virkelighet, og hvilke, og hvem sine, symbolske former tar man utgangspunkt i?* Alle mennesker opplever hendelser på ulikt vis, ettersom ens erfaringer og perspektiver

påvirker hvordan man oppfatter noe, som videre preger ens virkelighetsoppfatning. Dermed er det nærmest umulig å forholde seg objektiv til hendelser. Det kan dermed være problematisk å redusere virkeligheten til en objektiv størrelse, når alle har en subjektiv virkelighetsforståelse. Hvordan det subjektive aspektet former ens oppfattelse av virkeligheten, tydeliggjøres gjennom forskjellene i hvordan varslerne og Giske har oppfattet hendelsene som ligger til grunn for varslingene: For den ene parten er hendelsene livsomveltende og traumatiserende, mens for den andre parten er de nærmest forglemmelige. Dette til tross for at hendelsene stammer fra den samme, virkelige hendelsen. Njie, gjennom *Dagbok 13. desember-13. februar*, viser dermed i praksis hvordan en sak alltid har to sider, og hvordan ens virkelighetsoppfattelse preger hva som blir ens sannhet.

Sannhetsperspektivet i Njies dagbok utgjorde en betydelig del av en debatt mellom Tromsøvarsleren og Njie, som deltok i NRK Radios program «Ukeslutt» (NRK Radio, 2019). I debatten stilte Tromsøvarsleren seg kritisk til Njies fremstilling av saken og varslerne. Til dette svarte Njie:

Også varslere må tåle å bli motsagt. Også varslere må tåle at det finnes andre oppfattelser av virkeligheten. Og jeg er glad for at Sunniva har fortalt sin historie, og jeg mener at det er rom for at også denne historien kan fortelles. (NRK Radio, 2019)

I tillegg understreket Njie det subjektive perspektivet: «Dette er ikke den objektive sannheten, dette er en liten flik som er viktig for å få frem hele bildet» (NRK Radio, 2019). Her kan Njie forstås som å lene seg på en forståelse av 'sannhet' som en objektiv størrelse, der flere subjektive sannheter til sammen utgjør en hel sannhet. Ved at Njie forteller sin del, får leserne innsikt i et annet perspektiv ved saken, som ikke tilgjengeliggjøres gjennom media eller varslernes fremstillinger. Samtidig presenterer Sveen (2023) et motperspektiv, når hun spør om en reduisering av sannhetsbegrepet til en subjektiv størrelse, kan føre til «en undergraving av faktaenes objektive innhold» (s. 150). Hendelsene som blir fortolket så ulikt av de involverte må jo grunne i noe faktisk og objektivt, men på et vis drukner dette aspektet i de ulike sannhetsforståelsene og virkelighetsoppfattelsene, slik at det til slutt nærmest ikke er noe håndfast igjen – noe Njie (2019) tematiserer innledningsvis i *Dagbok 13. desember-13. februar*: «Det finnes ikke sant og usant lenger. Det finnes bare milliarder av historier oppå hverandre» (s. 6). På tross av at subjektive sannheter kan medbringe et mer helhetlig blikk på en sak, kan det dermed også virke som at jo flere versjoner som er sanne samtidig, jo mindre slagkraft har de ulike versjonene. Slik utgjør ikke subjektive sannheter en hel, objektiv

sannhet, men undergraver derimot det objektive grunnlaget, og gjør saken til et spørsmål om hvem sin subjektive sannhet som bør tillegges mest vekt.

Gjennom *Dagbok 13. desember-13. februar* utfordres den tradisjonelle oppfatningen av 'sannhet' som en absolutt størrelse, der noe enten er sant eller usant. I stedet vektlegges de involverte subjektive forståelser av hendelsene. Dette åpner for en mer nyansert tilnærming til sannhetsbegrepet, der flere subjektive sannheter kan eksistere samtidig. På den ene siden tillater dette leserne å danne seg et mer helhetlig inntrykk av hendelsene ved å få et personlig perspektiv fra en av de involverte partene. På den andre siden kan den økte kompleksiteten i sannhetsbildet føre til forvirring, og utfordringer med å avgjøre hvilken versjon som er mest troverdig. Uansett fungerer dagboksjangeren som en arena, der man kan utfordre en etablert sannhet, og presentere sin egen oppfatning av det som har skjedd. Dagboksjangerens tilnærming til 'sannhet' kan anses som gunstig i en fremstilling av en subjektiv virkelighet. Imidlertid fordrer slike fremstillinger at leserne har en bevisst og reflektert tilnærming til det de leser, og erkjenner at det de får presentert kun er én av sannhetens mange fasetter, og ikke nødvendigvis den objektive og fulle sannheten – om den i det hele tatt skulle finnes.

4.5 Dagboksjangerens effekt

Hvorfor valgte Njie dagboksjangeren for å presentere forsvarstalen sin og har dagboken potensiale til å endre lesernes oppfattelse av Giskesaken? Som jeg har vist i oppgaven, kan valget om dagboksjangeren skyldes sjangertrekk som kan anses som gunstige i et formål om å fremstille et subjektivt perspektiv, og overbevise leserne om at perspektivet som fremmes er holdbart. Ettersom dagboken skal reflektere Njies opplevelser, beskytter også dagboksjangeren mot anklager om ukorrekte fremstillinger og utlevering, noe Sveen (2023) understreker: «At Njie valgte dagbokformen, og ikke et reflektert tilbakeblikk, gjorde selvfølgelig innholdet mulig å forsvare med argumentet om at 'dette er hennes sannhet' (s. 149). Dermed åpner dagboksjangeren for at Njie får presentere sin virkelighetsoppfattelse, uten innvendinger fra motparten. I tillegg medfører dagboksjangeren en troverdighet og autenticitet til fremstillingen, som følge av datering og innholdets forankring i virkeligheten.

Som resultat av min lesning, mener jeg at *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019) har potensiale til å endre lesernes oppfatning av Giskesaken, fra slik den ble fremstilt i media. I lys av Tygstrup og Holm (2007) kan dagbokens politiske potensiale i stor grad knyttes til skillet mellom den litterære- og kulturelle poetikken, og at dagboksjangeren kan forstås som å befinne seg i et skjæringspunkt mellom disse. Det er fordi kombinasjonen av dagbokens

tilknytning til virkeligheten og innholdets påvirkning av subjektivitet og litterære virkemidler, fører til en ubalanse mellom innholdet og lesernes tilnærming: Sjangeren setter få krav til innholdet, men medfører at innholdet blir tatt alvorlig av dem som leser det. Det er blant annet grunnet Lejeunes (1974) selvbiografiske pakt, som viser til en likhet mellom hovedpersonen og forfatteren. På tross av denne likheten, kan ikke innholdet anses som en objektiv sannhet. Dette understrekes av Henderson (2019): «Why do we expect private writing to be honest and trustworthy? Can autobiographical writing be evaluated for truthfulness when it is filtered through the lens of individual perception or memory?» (s. 1). Samtidig er det vanskelig å forholde seg nøytral til dagbokens innhold, både som følge av Njies overbevisende retorikk, men også det medmenneskelige aspektet ved det: Hvordan kan man være likegyldig når et menneske forteller åpent om å være i krise? Dette underbygges av Keen (2016), som viser til hvordan livsfremstillinger fremkaller empati hos leseren (s. 24). Med utgangspunkt i dette, er det sannsynlig at Njie og perspektivet hun fremmer i *Dagbok 13. desember-13. februar* har utgjort en sentral del i formingen av hvordan lesere oppfatter Giskesaken, og at perspektivet hennes i fremtiden vil utgjøre en del av den kanoniserte sannheten om saken.

Dagboksjangerens føringer for hvordan leserne tilnærmer seg innholdet, kan anses som en essensiell del av *Dagbok 13. desember-13. februar* sitt potensiale for å skape endringer i virkeligheten. Det at Njie og de andre forfatterne i den skandinaviske dagboktendensen har valgt dagboksjangeren til sitt formål om å presentere og overbevise om et subjektivt perspektiv, kan dermed anses som et hensiktsmessig sjangervalg, som i stor grad kan bidra til å endre lesernes oppfattelse av saken som presenteres – og dermed også virkeligheten.

5 Pårørenderollen: «Det koster å stå ved Tronds side nå»

Min utforskning av *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019) kan benyttes til å undersøke pårørenderollen som ligger til grunn for både skrivingen og utgivelsen av dagboken. Njies rolle kan til en viss grad sies å ha likhetstrekk med pårørenderollen som regjeringen fremhever i *Vi – de pårørende*, ettersom de viser til pårørende som «sentrale bidragsytere og støttespillere for sine familiemedlemmer eller andre nære» (s. 7). Med utgangspunkt i dagbokens fremstilling, kan Njie utvilsomt anses som en viktig støttespiller for Giske under krisen, både gjennom mental støtte og ved å ta seg av diverse gjøremål. Samtidig skiller Njies presenterte pårørenderolle seg fra Regjeringens fremstilling. Sykdomspårørende blir gjennomgående omtalt med positivt fortegn, eksempelvis belyst ved handlingsplanens uttalte mål om å «anerkjenne pårørende som en ressurs» (Regjeringen, 2020, s. 9). Njie (2019) kan derimot ikke sies å motta tilsvarende assosiasjoner i sin pårørenderolle, i hvert fall ikke i utelukkende grad. Ved å gjennomføre pårørendesyslene som situasjonen innbyr til, som eksempelvis å uttrykke sin støtte til Giske i intervjuer (s. 275) og ta et aktivt standpunkt, slik hun gjør gjennom *Dagbok 13. desember-13. februar*, blir hun møtt med antipati, og ansett som å komme med «et regelrett angrep mot varslerne» (Sveen, 2023, s. 148). Slike reaksjoner kan føre til mer stress og ubehag enn opprinnelig, og er å betrakte som motsetninger til den sympatiske oppfattelsen man vanligvis har av pårørende.

Njies fremstilling viser også til særegne elementer ved det å være pårørende til en som er anklaget for seksuell trakassering. Eksempelvis er en sentral del av rollen at det foreligger et valg: Skal hun bli, og være i et forhold med en potensiell overgriper? Skal hun dra, og miste sin kjæreste? Situasjonen kan anses som et dobbelt tap – hennes beste mulighet er dermed å bli, og kjempe ved hans side. På denne måten blir hans kamp også hennes: Taper han, så faller hun med ham. Ved å gå fra passiv til aktiv pårørende, oppstår en ny dimensjon ved pårørenderollen, der Njie kobles på som aktør for å tale deres sak. Som jeg har vist tidligere, bruker Njie blant annet sin egen ethos for å forsvare Giske. Dette kan være effektivt, men også risikabelt: Dersom de ender opp som sakens tapende part, kan Njie oppleves som å ha brukt sin troverdighet og rekkevidde på å forsvare en som er skyldig i seksuell trakassering mot yngre kvinner. Da gjør hun seg selv, til en viss grad, medskyldig. Slik kan hennes pårørenderolle, som har oppstått som følge av et aktivt valg, intensivere omfanget av å være pårørende – ikke bare skal hun støtte og tilrettelegge for hovedpersonen fra sidelinjen, med ett står hun midt i skuddlinjen selv.

Njies valg kan synes å legge grunnlaget for at pårønderollen hennes virker som å være preget av tvil og ensomhet. En mulig forklaring er at valget, med alt det innebærer, utelukkende er tatt på bakgrunn av informasjonen og forklaringene Giske sitter på. Dette kan forstås som grunnlaget for en indre konflikt for Njie: På den ene siden ønsker hun å tro Giske betingelsesløst, men på den andre siden er hun klar over at oppfattelsen hans er subjektiv. Tvilen kommer til uttrykk ved flere anledninger. Blant annet spør Njie (2019) Giske eksplisitt: «Er alt løgn? spør jeg» (s. 73), og hun reflekterer i sitt indre:

For meg finnes ikke søvn nå. Natta er full av ubesvarte spørsmål. Kan nachspiel-varsleren og fest-varsleren huske feil? Det virker usannsynlig. Beskrivelsene er for detaljerte, for langt fra det Trond mener skjedde. Er de konstruert med vilje? Kvinner lyver ikke om sånt. Det har vært mitt svar til anklager om menns rettsløshet i saker der det står om ord mot ord. [...] Kan Trond huske feil? Kan han ha valgt den mest behagelige versjonen? Kan det hende han lyver? Jeg kan ikke tro det heller. (Njie, 2019, s. 73)

Refleksjonene vitner om tvil og grubling, oppstått som følge av et valg tatt på tillit. Med utgangspunkt i Njies stadig tilbakevendende refleksjoner knyttet til sakens ubesvarte spørsmål, kan hennes posisjon som pårørende også forstås som å være preget av ensomhet. Det er fordi hun bare et begrenset antall ganger kan ytre sin tvil, og da bare overfor hovedpersonen selv, for å ikke vekke tvil knyttet til alliansen hos utenforstående. På denne måten kan Njies pårønderolle føre til en ensom tilværelse, der hun alene må ta stilling til valget hun har tatt om å bli, og vurdere om det er det rette eller ikke – i tillegg til å sitte med en indre tvil om hvorvidt hun har ofret alt, som følge av å bli villedet av sin nærmeste.

Njies fremstilling i *Dagbok 13. desember-13. februar* viser hvordan man som pårørende til en offentlig person i en krise befinner seg i en omfattende pårønderolle: I tillegg til å gjennomføre normale pårørendesysler som å støtte, vise omsorg og tilrettelegge, bør man være forberedt på å forklare seg og tvile – alene. Et innblikk i hvordan offentlige kriser også omfatter hovedpersonenes støttespillere medbringer et viktig perspektiv for offentligheten, ettersom det utstiller belastningen av å ha offentlighetens øyne rettet mot seg. Et innblikk i pårønderollen kan dermed tjene til å forstå hva som preger de pårørende underveis i situasjonene som skildres i *Dagbok 13. desember-13. februar*, og de andre verkene i den skandinaviske dagboktendensen. Innsikten kan videre utgjøre et grunnlag for å forstå hvorfor de pårørende velger å forsvare sine anklagede partnere, og hvor mye som står på spill for dem.

6 Avsluttende refleksjoner

I denne oppgaven har jeg lest Haddy Njies *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019), med mål om å finne ut hva som er effekten av å presentere sitt perspektiv i dagbokform, og om fremstillingen har potensiale til å fordre endringer i lesernes oppfatninger av Giskesaken fra slik den ble fremstilt i media. Det vi si, fra en oppfattelse av at Giske er skyldig i den seksuelle trakasseringen som anklagelsene omhandler, til at Giske er et offer i en maktkamp, ledet an av sin med-nestleder i Arbeiderpartiet. Masteroppgavens formål kan ses i sammenheng med en nyoppstått, litterær tendens til å utgi subjektive fremstillinger som et forsvar ved offentlige skandaler.

Dagboksjangeren kan anses som hensiktsmessig for å presentere forsvarende fremstillinger av offentlige kriser. Det er fordi dagbokens sjangertrekk kan bidra med å formidle innholdet på en måte som gjør at leserne tar innholdet alvorlig, samtidig som sjangeren stiller få krav til fremstillingens regi. Kombinasjonen gjør at lesere kan la seg overbevise av fremstillingen, og utvikle empatiske følelser overfor forfatteren – heller enn kritikk og motvilje, som følge av at fremstillingen kan inneholde subjektive perspektiver og utlevering av de involverte. Denne tilnærmingen til dagboken gjelder i hovedsak ‘ukritiske lesere’. Betegnelsen viser til at leserne ikke har en litteraturkritisk bakgrunn og profesjonelle verktøy for å avkode språklige virkemidler, og dermed er mer mottagelige for de litterære grepene som fremstillingen medbringer. Med utgangspunkt i dette, mener jeg at *Dagbok 13. desember-13. februar* har potensiale til å endre lesernes oppfattelse av Giskesaken, fra perspektivet som ble fremmet i media, til fremstillingen som fremmes av Njie – selv om en faktisk overbevisning av lesere også vil avhenge av andre faktorer.

Dagboksjangeren kan dermed åpne for å etablere sakens virkelighet. Det er fordi sjangeren åpner for en bearbeiding av kulturens symbolske former, som videre kan føre til en endring i hvordan leserne oppfatter virkeligheten. På denne måten kan dagboksjangeren medføre en mulighet for Giske og Njie, til å etablere sin oppfattelse av Giskesaken som den dominerende forståelsen av saken, og ta styring over narrativet. Ettersom detaljene i saken ble holdt hemmelige, og «[m]ediedekningen bidro til mer forvirring enn oppklaring» (Sveen, 2023, s. 16), hadde Giske og Njie gode forutsetninger for å etablere sakens virkelighet, gjennom bearbeiding av symbolske former og overbevisende retorikk. Hvordan *Dagbok 13. desember-13. februar* etablerte en dominerende forståelse av Giskesaken, understrekes av den anonymiserte varsleren «Victoria»: «Jeg satt med en følelse av at nå glipper det, dette blir den endelige versjonen av hva saken handler om» (Sveen, 2023, s. 155).

Overordnet kan Njies dagbok belyse en lite utforsket del av det å være ‘en pårørende’. Som følge av at pårønderollen oftest fremmes i sammenheng med sykdom, kan Njies beskrivelse av Giskesaken som hovedpersonens nærmeste støttespiller, utvide det regjerende synet på det å være en pårørende. Fremstillingen viser belastningen av å være i offentlighetens søkelys, og utfordringene ved å tre inn i pårønderollen som følge av et valg tatt på tillit. En utforskning av pårørendeperspektivet i sammenheng med den skandinaviske dagboktendensen har en opplysende og formildende effekt på dagbøkene og deres forfattere – når alt kommer til alt, kan forfatterne anses som ofre for sine nærmestes handlinger, og deres valg om å gjøre seg til sentrale aktører i skandalene, vitner om en uselvvisk kjærlighet og et sterkt mot.

Som følge av en økende tendens til å gi ut selvframstillinger i kjølvannet av uheldige framstillinger i media, kan masteroppgaven min fungere som et verktøy for hvordan man skal håndtere selvframstillinger i dagbokform. Dette forekommer hovedsakelig gjennom en belysning av framstillingenes bakenforliggende elementer, som videre fører til en bevissthet om bøkens formål og særlig tungtveiende elementer i en overbevisningsprosess. Ved at leserne er bevisste på hvordan sjangeren bidrar til at framstillingen er overbevisende, kan leserne i større grad innta en nyansert og kritisk posisjon overfor boken. Masteroppgaven viser dermed til viktigheten av å møte litteratur med en kritisk tilnærming, for å forhindre en direkte overtakelse av de symbolske formene som presenteres, og derimot benytte dagboken som et nyanserende perspektiv. Å gjøre bevisst på slike leserutfordringer i møte med dagboksjangeren opplever jeg som viktig, i lys av den påbegynte tendensen til å utgi dagbøker i kjølvannet av skandaler. Med kunnskap om hvordan man skal lese slike bøker, kan lesere i større grad være bevisste på påvirkningen slike bøker har på dem, og selv gjøre seg opp nyanserte og begrunnede meninger i debatter. Også dagbøkene og deres forfattere kan nyte godt av en tydeligere sjangerforståelse, ettersom det kan redusere dagbøkene til subjektive innlegg, som leses deretter – og kanskje man dermed i fremtiden kan unngå skandaler knyttet til ytringsfrihet, utlevering og presseetikk.

Flere av prinsippene for selvframstilling i dagbokform er overførbare til andre offentlige uttrykk. Masteroppgaven kan dermed bevisstgjøre på viktigheten av å møte ytringer og framstillinger på en bevisst og kritisk måte. Dette fordi framstillinger som grunner i en subjektiv og selektiv presentasjon av seg selv eller en opplevelse, må håndteres deretter – og ikke som et objektivt uttrykk. En slik bevisst posisjonering vil kunne forhindre en ubevisst endring i ens virkelighetsoppfatning, samt unngå konflikter som har oppstått som følge av ulike oppfattelser av en gitt hendelse. I forlengelse av dette, kan masteroppgaven være en påminnelse om hvordan alle har sin subjektive opplevelse av konseptene ‘virkelighet’ og

‘sannhet’. Ikke bare er dette et interessant perspektiv å ta med seg i livet – det å være bevisst den subjektive komponenten i menneskers virkelighetsoppfattelse kan medføre en bedre forståelse for andres valg og handlinger, og dermed forebygge konflikter.

Masteroppgavens målsetning er å tydeliggjøre hvordan litteratur, til og med *substansløse* dagbøker, kan fordre endringer i hvordan leserne – og dermed samfunnet – oppfatter virkeligheten som skildres. At subjektive fremstillinger har potensiale til å utgjøre den kanoniserte forståelsen av en mediasak, viser hvordan litteraturen har en potensiell påvirkningskraft i politiske og samfunnsmessige anliggender. Å være bevisst dette, er essensielt i en tid hvor informasjonsspredning og mediepåvirkning er stadig mer fremtredende. Avslutningsvis, håper jeg at masteroppgaven vil kunne danne et grunnlag for å fortsette forskningen på dagboksjangeren og dens påvirkning på samfunnet. Dette vil ikke bare bidra til en dypere forståelse av litteraturens rolle i politikk og samfunn, men også bidra til å utvikle metoder for hvordan både profesjonelle og ukritiske lesere kan lese og tolke slike tekster på en reflektert måte. Dette vil styrke lesernes evne til å navigere i et stadig mer komplekst medielandskap og gjøre seg opp nyanserte meninger om viktige samfunnsspørsmål – og dermed bli bedre rustet til å forme en bevisst og kritisk oppfattelse av sin egen virkelighet.

7 Relevans for lektoryrket

Mitt masterarbeid er relevant for virket som lektor, både ved at innholdet kan knyttes direkte opp mot læreplanen, men også fordi at arbeidet har gitt meg erfaringer som kan gjøre meg til en bedre og mer rustet lærer. I en undervisningssituasjon kan masterarbeidet tydeliggjøre viktigheten av at skolen bidrar til elevenes ferdigheter til å tenke kritisk, og møte tekster med et kritisk blikk, noe som er et formulert mål i Læreplanens *formål med opplæringen*. (Kunnskapsdepartementet, 2017). Dette er fordi oppgaven min viser hvordan et ukritisk møte med bøker slik som *Dagbok 13. desember-13. februar* (2019), i verste fall kan føre til en ubevisst endring i ens virkelighetsoppfatninger. Oppgaven viser også at det ikke alltid finnes et fasitsvar, men at det derimot er vel så viktig å kunne belyse ulike sider av en sak, og drøfte de ulike aspektene. Dette kan knyttes til skolens dannelsingsprosjekt: «Danning skjer når elevene lærer hvordan de kommer fram til riktig svar, men også når de forstår at det ikke alltid finnes enkle fasitsvar» (Kunnskapsdepartementet, 2017).

I tillegg til at oppgavens innhold kan knyttes til skolens prinsipper for opplæringen, har masterarbeidet som helhet ført til verdifulle erfaringer for min personlige utvikling, som jeg tar med meg inn i lektoryrket. Blant annet har masterarbeidet gitt meg god øving i å motta konstruktiv kritikk, og innse at å få tilbakemeldinger og konstruktiv kritikk ikke betyr at utgangspunktet var dårlig, men at det derimot er et privilegium å få andres perspektiver og meninger om arbeidet mitt. Dette har også gjort at jeg har innsett viktigheten av å be om hjelp når jeg står fast – ofte har utfordringene blitt løst med det samme jeg har satt ord på dem, eller dem jeg har rådført meg med har hatt gode forslag til løsninger. Dette er erfaringer jeg anser som svært viktige i lektorvirket, ettersom det er et yrke hvor man hver dag kan stå overfor nye situasjoner og utfordringer. Andres hjelp og støtte til å både finne løsninger og støtte i møte slike hendelser, kan være avgjørende for å overleve i yrket, og er dermed en erfaring jeg setter pris på å ha med meg fra masterarbeidet.

Avslutningsvis er den viktigste erfaringen jeg sitter igjen med fra masterarbeidet, at det har vært en lærerik og engasjerende prosess, som har gitt meg glede, faglig inspirasjon og mestringsfølelse. Masterarbeidet har ført til en tro på meg selv, og at jeg mestrer utfordringer jeg står overfor, selv om de kan virke overveldende og vanskelige. Jeg er takknemlig for kunnskapen og erfaringene arbeidet har medført, og tar det med meg i mitt virke som lektor, og livet generelt.

8 Litteraturliste

- Aristoteles. (2006). *Retorikk* (Tormod Eide, overs.). Vidarforlaget. (Opprinnelig utgitt ca 300 år f.kr).
- Aristoteles. (2013). *Toposlære* (Tormod Eide, overs.). Vidarforlaget. (Opprinnelig utgitt ca 300 år f.kr).
- Blodtåke. (u.d.). I *Det Norske Akademis Ordbok*. Hentet 22. mars 2024 fra <https://www.naob.no/blodtåke>
- Egeland, J. (2010, 3. mars). Det rakner for den maktglade partyministeren. *Dagbladet*. <https://www.dagbladet.no/kultur/det-rakner-for-den-maktglade-partyministeren/64980754>
- Felski, R. (2008). *Uses of Literature*. Blackwell Publishing.
- Fielding, H. (1996). *Bridget Jones's Diary*. Picador.
- Frank, A. (1947). *Het Achterhuis (Anne Franks Dagbok)*. Contact Publishing.
- Frostenson, K. (2019). *K*. Polaris.
- Gjerstad, T., & Skard, K. (2017, 13. desember). Ap-ledelsen har fått flere varsler om Trond Giske. *Dagens Næringsliv*. <https://www.dn.no/politikk/arbeiderpartiet/jonas-gahr-store/anniken-huitfeldt/ap-ledelsen-har-fatt-flere-varsler-om-trond-giske/2-1-232595>
- Helljesen, V., & Haraldsen, S. (2019, 4. oktober). *Giske-varsler hardt ut mot Haddy Njie: «Gråt for første gang siden jeg varslet om trakassering*. NRK.no. https://www.nrk.no/norge/giske-varsler-hardt-ut-mot-haddy-njie_-_grat-for-forste-gang-siden-jeg-varslet-om-trakassering_-1.14729478
- Henderson, D. (2019). *How To Read a Diary: Critical Contexts and Interpretive Strategies for 21st-Century Readers*. Routledge.
- Hovdenakk, S. (2019, 29. april). Fredrik Virtanen: «Uten nåde - en ransakelse»: Harmdirrende mediekritikk [Bokanmeldelse av Uten Nåde av Fredrik Virtanen]. *Verdens Gang*. <https://www.vg.no/rampelys/bok/i/b581Vg/bokanmeldelse-fredrik-virtanen-uten-naade-en-ransakelse-harmdirrende-mediekritikk>
- Keen, S. (2007). *Empathy and the Novel*. Oxford University Press.
- Keen, S. (2016). Life Writing and Empathic Circle. *Concentric: Literary and Cultural Studies*, 42(2), 9-26.
- Kihl, J. (2019, 6. oktober). Ei blytung bør på varslarane. *Bergens Tidene*. <https://www.bt.no/btmeninger/kommentar/i/3J7pyA/ei-blytung-boer-paa-varslarane>
- Kinney, J. (2007). *Diary of a Wimpy Kid*. Abrams Books.

- Krøger, C. (2019). *Forsvarstale verdt å lese*. Hentet fra dagbladet.no:
<https://www.dagbladet.no/kultur/forsvarstale-verdt-a-lese/71670483>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
- Lejeune, P. (1989). The Autobiographical Pact. I P. Lejeune, & P. J. Eakin, *On Autobiography*. University of Minnesota press. (Opprinnelig utgitt i 1971).
- Lejeune, P. (2009). *On Diary*. University of Hawaii Press.
- Lie Jor, E. (2019, 5. oktober). Sosiale medier koker etter at Haddy Njie snakket ut på Lindmo. *Medier 24*. <https://www.m24.no/lindmo-nrk/sosiale-medier-koker-etter-at-haddy-njie-snakket-ut-pa-lindmo-slik-forsvarer-nrk-intervjuet/232805>
- Mehsen, N. (2019, 13. oktober). Njies bok er rystende lesning for meg som menneske, kvinne, feminist og kriminolog. *Morgenbladet*.
<https://www.morgenbladet.no/ideer/kommentar/2019/10/13/njies-bok-er-rystende-lesning-for-meg-som-menneske-kvinne-feminist-og-kriminolog-skriver-nora-mehsen/>
- Milano, A. (2017, 15. oktober). If you've been sexually harassed or assaulted write 'me too' as a reply to this tweet [Tvitring] (@alyssa_milano). Twitter.
- Nidaros Sosialdemokratisk Forum. (u.d.). *Nidaros Sosialdemokratisk Forum*. Hentet 23. mars 2024 fra [nidarosforum.no](https://www.nidarosforum.no/): <https://www.nidarosforum.no/>
- Nilssen, O. (2019, 10. oktober). Såpass må vi tole. *Klassekampen*.
<https://klassekampen.no/artikkel/2019-10-10/sapass-ma-vi-tole>
- Njie, H. (2019). *Dagbok 13. desember-13. februar*. Gyldendal.
- NRK Radio. (2019, 5. oktober). *Ukeslutt (4.30-16.36)* [Radioprogram]. Hentet fra <https://radio.nrk.no/serie/ukeslutt/sesong/201910/NMAG04004019>
- NRK, 2019, 29.23-46.25. (2019, 4. oktober). *Lindmo 4. oktober 2019* [TV-program]. Hentet fra [nrk.no](https://tv.nrk.no/serie/lindmo/2019/MUHU03005619/avspiller): <https://tv.nrk.no/serie/lindmo/2019/MUHU03005619/avspiller>
- Nyhus, I. K. (2019, 5. oktober). Kjære NRK, Jeg jobber som psykiater. En del av mine pasienter har vært utsatt for krenkelser og overgrep. [Statusoppdatering]. Facebook.
<https://www.facebook.com/psykiaterkraghnyhus/posts/2118005758506065/>.
- Oma, L. (2019, 4. oktober). Kjære Haddy. I går gråt jeg for første gang siden jeg varslet om seksuell trakassering av din mann, Trond Giske. [Statusoppdatering]. Facebook.
<https://www.facebook.com/100063608055494/posts/676784596151949/>.
- Omdal, S. E. (2008, 19. januar). Biografier: Se og Hør for intellektuelle. *Bergens Tidene*.
<https://www.bt.no/kultur/i/4EkGe/biografier-se-og-hoerfor-intellektuelle>

- Pepys, S. (1825). *The Diary of Samuel Pepys*. Henry Colburn.
- Pettersen, P., & Hagen, K.-Ø. (2019, 8. oktober). *Storm etter Haddy-bok: Bokbransjen må skaffe seg et etisk regelverk*. NRK. https://www.nrk.no/kultur/storm-etter-haddy-bok_-_bokbransjen-ma-skaffe-seg-et-etisk-regelverk-1.14733079
- Pettrém, M. T. (2019, 10. oktober). Varsler om Haddy Njies-bok: – Føles som et bakholdsangrep. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/kultur/i/opPMjg/varsler-om-haddy-njies-bok-foeles-som-et-bakholdsangrep>
- Pårørende. (u.d.). I *Det Norske Akademis Ordbok*. Hentet 3. mars 2024 fra <https://www.naob.no/pårørende>
- Rasmussen, T. (2011). Selvbiografier til glede og nytte. *Norsk medietidsskrift*, 18(4), 364-370.
- Regjeringen. (2020). *Vi - de pårørende: Regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/regjeringens-paroendestrategi-og-handlingsplan/id2790589/>
- Sandnes, C. (2019, 11. oktober). Haddy Njies dagbok er en bok som skaper ettertanke. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/zGekxr/haddy-njies-dagbok-er-en-bok-som-skaper-ettertanke-cathrine-sandnes>
- Sandnes, C. (2019, 15. oktober). Ja, Njies ord har kraft. Det kan ikke frata henne muligheten til å dele sine opplevelser. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/qLExGm/ja-haddy-njies-ord-har-kraft-det-kan-ikke-frata-henne-muligheten-til-aa-dele-sine-opplevelser-cathrine-sandnes>
- Sannhet. (u.d.). I *Det Norske Akademis Ordbok*. Hentet 11. april 2024 fra <https://www.naob.no/sannhet>
- Schwencke, M., Ask, A. O., & Spence, T. (2019, 4. oktober). Giske-varsler: Haddy Njie kaller meg en løgner. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/norge/i/QuK7kW/giske-varsler-haddy-njie-kaller-meg-en-loegner>
- Schwenke, M. (2019, 18. januar). Katarina Frostenson forlater Svenska Akademien. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/kultur/i/yvoJV/katarina-frostenson-forlater-svenska-akademien>
- Sletteland, A. (2018). Da #metoo kom til Norge. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 42(3), 142-161.
- Stephansen, E. (2019, 8. oktober). Haddy Njies Dagbok: En bok som vil snu opinionen. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/nyheter/haddy-njies-dagbok-en-bok-som-vil-snu-opinionen/s/12-95-3423858114>

- Stolt-Nielsen, H. (2019, 25. april). Trond Giske om medietrykket: En storm som holdt på å ta livet av meg. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/norge/i/awOEvo/trond-giske-om-medietrykket-en-massiv-storm-som-holdt-paa-aa-ta-livet-av-alle-rundt-meg>
- Stortinget. (u.d.). *Stortinget: Trond Giske*. Hentet 27. mars 2024 fra <https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representant/?perid=TG>
- Strøm, P. (2019, 8. november). *Metoo-debatt med Trond Giske: – Trykket fra media førte til at jeg trakk meg*. NRK. <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/trond-giske-snakker-apent-og-offentlig-om-metoo-dekningen-1.14773367>
- Sveen, H. H. (2019, 9. oktober). Ikke en sånn mann. *Agenda Magasin*. <https://agendamagasin.no/kommentarer/ikke-en-sann-mann/>
- Sveen, H. H. (2023). *Varslerne. En fortelling om Giskesaken, seksuell trakassering og kulturen som tillater det*. Humanist Forlag.
- Svendsen, M. (2021, 10. desember). *Kraftig vekst i medlemmer for lokallaget til Giske*. NRK. https://www.nrk.no/trondelag/ap-lokallaget-trond-giske-er-leder-for_-nidaros-sosialdemokratisk-forum_-har-kraftig-medlemsokning-1.15765042
- Trondheim Arbeiderparti. (u.d). *Trondheim Arbeiderparti*. Hentet fra trondheim.arbeiderpartiet.no: [https://trondheim.arbeiderpartiet.no/om/](https://trondheim.arbeiderpartiet.no/)
- Tygstrup, F., & Holm, I. W. (2007). Litteratur og politik. *K&K: Kultur og klasse*, 35(104), 148-165.
- Vassenden, E. (2007). Hva er "samtidslitteratur", og hvorfor leser vi den? *Edda*, 94(4), 357-371.
- Virtanen, F. (2019). *Utan Nåd - En rannsaking*. Gloria forlag.
- Wallin, C., & Drougge, U. (2020). *Allt som var mitt: Historien som inte får berättas*. Cissi Wallin Produktion AB.
- Warberg, S. H., & Kjørholt, I. H. (2023). Påførendelitteratur som remedium. Helsefaglig formidling og litterær estetikk i Anders N. Kvammens Jeg husker ikke... Historier om demens. *Ella - utdanning, litteratur, språk*, 1(2), 1-24.
- Wedø, M. (2006, 23. februar). *Giske mest opptatt av fest og moro*. NRK. <https://www.nrk.no/trondelag/giske-mest-opptatt-av-fest-og-moro-1.166839>
- Wergeland, A. J., & Østbø, S. (2019, 7. oktober). Dette er klagene NRK har fått etter Haddy Njie-innslaget på Lindmo. *Verdens Gang*. <https://www.vg.no/rampelys/tv/i/qLEOb1/dette-er-klagene-nrk-har-faatt-etter-haddy-njie-innslaget-paa-lindmo>

Wærp, H. (2010). Vandringer i refleksjonslandskapet – om Knut Hamsuns På gjengrodde stier. *Nordlit*, 13(2), 161-185.

Økland, I. (2019, 4. oktober). Haddys sinne minutt for minutt [Bokanmeldelse av Dagbok-13.desember-13.februar av Haddy Njie]. *Aftenposten*.

<https://www.aftenposten.no/kultur/i/3J7Ex0/bokanmeldelse-haddys-sinne-minutt-for-minutt>

